زنجیره ڕێنماییەکانی ڕێگای ڕاست (١٨)

لەبڵاوکراوەکانی ماڵپەڕی ئیمان وەن
www.iman1.com

تێڕوانینی حەرام (النظر)

پێشەنگی ئارەزووەکان و

هۆکارو دەرەنجامە خراپەکانی

لەسەر تاك و کۆمەڵ

نوسینی:
م. فەرەیدون موحەممەد

چاپی سێهەم

١٤٣٠ کۆچی

پێناسەی نامیلکە

ناوی نامیلکە: تیڕوانینی حەرام (النظر).

ناوی نوسەر: م . فەرەیدون موحەممەد .

زنجیرە: ژمارە (١٨) لە زنجیرە ڕێنماییەکانی ڕێگای ڕاست .

ساڵی چاپ: ١٤٣٠ کۆچی

شوێنی چاپ: چاپخانەی سیڤا .

نۆبەتی چاپ: چاپی سێهەم

تیراژ: ١٠٠٠ دانە.

ژمارەی سپاردن: (٣٤٦) .

بنکەی بڵاوکردنەوە: کتێبخانەی سیما چەمچەماڵ (٠٧٧٠١٢٣٦٠٨٩).

✍ <u>**مافی چاپکردن و لەبەرگرتنەوەی پارێزراوە.**</u>

بسم الله الرحمن الرحيم ﴿قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ
وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ
خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾

وقل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ
وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ
إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾

(النور: 30-31)

ئەم دیاری یە پێشکەشە بە :-

- ئەوخوشك‌وبرا لاوانەی کەیادی خوا دەکەنەقەڵغان بەرامبەر شەیتانی نەفرین لێ کراو.
- ئەوکوڕوکۆبوونەوانەی بەکەدوورن لەتێڕوانینی حەرام‌و باس کردنی شەرەف‌و ئابڕوی خەڵکی .
- ئەودایك‌وباوکەبەڕێزانەی کەڕۆڵەکانیان ئاگادار دەکەنەوە بە خۆ پاراستن لەو تاوانە پێش چارە سەرکردن .
- ئەو مامۆستاوبانگخوازانەی کە هەمیشە سورن لە سەر ئاگادارکردنەوەی موسڵمانان بۆ خۆپاراستن وچاو پاراستن.
- ئەو کوڕو کچە لاوانەی کە بەبەردەوامی ڕۆچوون لە نێو هەواو ئارەزووەکانداو، لە خەوی بێ ئاگایدا نغرۆبوون .

❖ ئەو کۆمەڵگە پاك وبەڕەوشتانەی کە لە هەوڵی چاککردنی خەڵکیدان بە هاندانو ووشیار کردنەوەوە بە هەموو زوبان حاڵێکی کورد.

✍سوپاسو پێزانینی خۆم ئاراستەی هەموو ئەو برایانە دەکەم کە هاوکاریان کردم ئەگە ر بەهاندانیش بێت هەروەهازۆرسوپاسی مامۆستایانی بەڕێز(عبێد فقێ محمد)و (عبدللە کریم شوانی) دەکەم کە ئەرکی پێداچوونەوەو هەڵسەنگاندنی شەرعیو واتاسازی ئەم بابەتایان گرتە ئەستۆی خۆیان .

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّ الحَمْدَ لله نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوْذ بِالله مِن شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيْكَ لَه، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اتَّقُواْ اللّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ (سورة آل عمران: ١٠٢)

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾(سورة النساء : ١)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَن يُطِعْ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (سورة الأحزاب : ٧٠ - ٧١)

أَمَّا بَعْدُ ...

فَإِنَّ أَصْدَقَ الحَدِيْثِ كِتَابُ اللهِ وَخَيْرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّد (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ) وَشَرَّ الأُمُوْرِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ وَكُلَّ ضَلالَةٍ فِي النَّارِ.

پێشەکی .... السلام عليكم ورحمة الله

سەرەتا سوپاس و ستایشی خوای بەرزو بڵند دەکەم ، کەلە دوای کۆمەكو یارمەتی ئەو توانیمان ئەم نامیلکەبەنرخە بۆجارێکی ترو ولەچاپ دانەوەی بۆ(چاپی سێهەم)جیا لە چاپەکانی دی بکەینەوە دیاری بۆ پەرتوکخانەی کوردی و پاشان خوێنەرانی بەرێزی پێ ئاشنابکەین،لەڕاستیدامەسەلەی ئەو ئارەزووەی کە بانگهێشتت دەکات بۆ ئەنجامدانی هەموو کارێکی خراپو ناشیرین و قێزەون، هەر لە(بەگوێ کردنی شەیتانو نیگایی حەرامو ڕوانین بۆ ئافرەتو ئەنجامدانی کردەوە بەدڕەوشتی یەکان)و شوێن کەوتنی ئەو ئارەزوەی لەمڕۆی بە جیهانی بووندا ترسناك ترین و خراپترین کردارێکە کەنەوەکانی باوکە گەورەمان ئادەمیﷺ، بەرەو

هەڵدێرو لە دەستدانی ئابڕوو ڕێز بردووە،جا یەکێك لەو کارە زۆر خراپانەی کە لە ژێر باڵی ئارەزووە گلاَوەکاندا دەخولێتەوە بریتیە لە(**تێڕوانینی حەرام**)کەبەبێ وێنە زۆرێك لە مرۆڤەکانی بە هەردووڕەگەزەوەگرفتار کردووە، بۆیە منیش بە پێویستم زانی ئەم بابەتە لەنوسراوێکی ئاوەهادا پێشکەشی خوشكو برای خوێنەری بکەم،بۆیە تێڕوانینی حەرام بنچینەی هەموو ئەو گوناهانەیە کە تووشی مرۆڤ دەبێت و زۆرێکیش بەرەوکەنار چوون دەبات.جا بزانە خوشك و برای خۆم ....نەفس و ئارەزوو تاکە هۆکارن بۆ لە خشتە بردنت پێویستە بە وریاییەوە مامەڵە لە گەڵ گۆڕانکاریە کاندا بکەیت،بۆیە بەرپرسی لە بەرامبەر خۆپاراستن و چاوپاراستنت ئەزانی بۆ؟!.. چونکە گومانی تێدا نیی یە ڕۆژگارێك دادێت و دەچیتەوە بەر بارەگای خوایی و چی دەکەی ؟ئەوکاتەی هەموو ئەندامەکانی لاشەت دێتە وەڵاَم و شایەدی لەسەر کردەوە کانت دەدەن،(چاو)یش یەکێکە لەو ئەندامانەی تۆی پێ بەرپرسیاردەکات،جاهیوادارم پەیمانی ڕاستی بدەی بەخوای گەورەوهەمیشەسوربیت لە سەر جێ بەجێ کردنی فەرمانەکانی خوای میهرەبان، وە خۆت بپارێزی لەوشتانەی کەگومانی حەرام بونیان لێ دەکری، هەروەها پێشبڕکێ بکەو بگەرێوە لای خودا، چونکە بەڕێزت نازانی کەی دەمری؟ وە شەمەندەفەری تەمەنیشت

کاتێکی زۆی تێپەڕاندووە هاکا فەرمانت پێ کرا بەوەستان و دوامەنزڵگەی وەستانت کە ئەویش گۆڕی تەنگ و تارە،جا باش بزانە ئەو تێڕوانینە حەرامانەی کە لە ئارەزوویەکی نەخۆش‌و لاوازەوە سەرچاوەی گرتووە و ئێستاو داهاتوو مەترسی یەکی گەورە بەدوای خۆیدا دەهێنی وە ئەم بابەتەی بەردەستی بەڕێزیشت دڵۆپێکی زۆر بچوکە لەو دەریا بەرفراوانەی ناخی خۆشەیستم بۆ تۆی بەڕێز.... هیوادارم ئاگادار کردنەوە و وشیار کەرەوەیەك بێت و مایەی سود بەخشین‌و جێگەی ڕەزامەندی خوای تاك‌و تەنها بێت. داواکارین لە خوای میهرەبان کە بمان پارێزی لە تاوان خوای گەورەش لەتاوانی نووسەروخوێنەروگوێ گرو بڵاوکەرەوەی ئەم بابەتەخۆشبێت.امین

شاعیری خوانس سەردار ڕەزا دەنوسێت:

پاریـێزی چـاوت بکــە لـە حــەرام

با لـە بەهەشـتدا بگـەی بەمەرام

ئەو حۆری عەینەی خوا بەدی هانی

بـۆ بــاوەڕدارە لــە دار الــســلام.

تەنها خوای میهرەبانیش بەخشەرو داپۆشەری تاوانەکانە.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

م.فەرەیدون موحەممەد
(٢٧ رجب ١٤٣٠ كۆچی)

چاو بەخششێکی خوای میهرەبانە پێویستی بە سوپاس گوزاری یە

بێگومان یەکێك لە بەخششەکانی خوای میهرەبان بۆ مرۆڤ بریتی یە لە(چاو)، چونکە بەڕاستی چاوەکان هۆکاری گرنگن بۆ ورووژاندن و هەست پیێ کردنی شتەکان لە هەموو هەست و نەستی مرۆڤدا ، هەروەها یەکێکیشەلە هۆکارەکانی مامەڵەکردن لەگەڵ دەوروبەردا لە شێوەی بینیندا، واتە هەر لە ڕێی (چاو)ەوە دیاردەکان دەبینرێن، پاشان لە دوایدا زانیاریەکان ئاراستەی هۆش دەکرێتو مامەڵەیەکی ژیرانەیان لەگەڵدا دەکرێت ، هەروەها (چاو ئەو دەزگا بەهێزەشە کە لە ناوچەی سەری مرۆڤدایەو خوای میهرەبانیش ووشەی(البصر) واتە بینین بەکاردەهێنێت کە دیارە ووشەی (البصر) جیاوازە ووشەی (العين) واتە چاو، چونکە

گیاندارانیش چاویان هەیە بەلاَم قورئان تەنها بۆ مرۆڤ ووشەی (البصر)ی بەکارهێناوە، بەم پێ یە دەردەکەوێ کە کردەی بینین پرۆسەیەکی تایبەتەو خوای گەورەش بە مرۆڤی بەخشیوە. هەروەها خوای میهرەبان بۆ هەر ئەندامێك لە ئەندامەکانی لاشەی مرۆڤ فەرمانێکی بۆ داناوە و بە یاساو ڕێسایەك دایڕشتووە و کە تەنها شایەن بە خۆیەتی، لەوەی کە هەر ئەندامەو سوودی تایبەتی خۆی هەیە بۆ مرۆڤ، بۆیە پێویستە بەردەوام لە سوپاس گوزاریدا بین بەوەی کە خوای گەورە یەکێك لەو ئەندامانەی لاشەمانی بە ساغو سەلامەتی پێ بەخشیوین‌و نابینای نەکردووین، چونکە مرۆڤ هەر لە ساتە وەختی لە دەست دانی چاوەکانی هەست بە دیار نەمانی ڕووناکی‌و شاردنەوەی شتە جوانەکان‌و دەوروبەرو ڕوانین بۆ دیاردە سروشتی یەکان دەکات، تاریکی بەسەر چاوەکانیدا دێت‌و نیگەرانی دەکات، هەرلەم کاتەشدا دەروون تاریك دەبێت‌و ئیدی شەوق‌و زەوقی جارانی نامێنی کەواتە چاو بەخششێکی گەورەی خواییەو پێویستە بەو ئەندامە بەندەکان خۆیان بپارێزن لە قەدەغە لێکراوەکان وکاری ناڕەوایان پێ ئەنجام نەدەن جا هەر کات بەندە سنوری بەزاندو فەرمانی

خوای گەورەی پیێ شکان تەماشاکردنی حەرامی پیێ ئەنجامدا ئەوە مافی خوای گەورەیە کە ئازاری ئەو بەندەیە بدات لە سەر ئەنجامدانی ئەو بێ فەرمانیە هەر بۆیە خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولـئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً﴾ (الاسراء : ٣٦) واتە: بەڕاستی ئەندامەکانی بیستن‌و بینین ودڵ هەموویان کە سێ دروست کراوی خوان ، خاوەنیان بەرپرسە لێیان .ووشەی (البصر) واتە بینین و لێ وەگیراوەکانی (١٤٨) جار لە قورئاندا هاتووە لە کاتێکدا ووشەی (البصر) (٨٨)جار بە واتای بینینی ڕووناکی و تەن‌و شێوەکانیان بە چاو هاتووە ، وە لە جارەکانی تریشدا بەمانای بیرکردنەوەو تێگەیشتنی ژیری و دیاردەکان هاتووە، وە هەروەها ئەوەی زانراویشە لە ڕووی هەردوو زانستی کار ئەندام زانی و توێکاری یەوە ئەوەیە، کە دەماری بینین لە هەر چاوێکدا زیاتر لە (یەك ملیۆن) ڕیشاڵی دەماری پێك هاتووە ،لە کاتێکدا کە سێ یەکی دەمارەکانی هەست لە مرۆڤدا دەمارەکانی بینین‌و ئەو زانیاریەش لە ڕێی چاوەوە بە مێشك دەگات، دەگاتە نزیکەی(٧٠٪)ی‌زانیاری‌یەهەستی یەکان[1] هەروەها

---

(١) گۆڤاری هەیڤ ژمارە (٥) ل (٢٦–٢٧).

خوای گەورە لە ئایەتێکی تردا دەفەرموێت: ﴿ قُلْ هُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾(الملك : ٢٣) واتە: ئەی محمدﷺ پێیان بڵێ هەر خوایە کە دروستی کردوون و ئەندامەکانی بیستن‌و بینین و دڵی پێ داون.

بەڵام زۆر بەکەمی سوپاسی ئەم بەهرانە دەکەن .دەی کەواتە لێرەدا مرۆڤ هەرچی بێت‌و هەر چۆنێك بێت پێویستە لەسەری کە سوپاس گوزاربێت لە بەرامبەر ئەندامەکانی لاشەیدا، وە پاراستنی ئەم سێ ئەندامەش هۆکارن بۆ بەختەوەری مرۆڤ (بیستن‌و بینین‌و دڵ) هەر سێکیان تەواوکەری یەکترین بەوەی ئەگەر گوێ بیستی دەنگی حەرام بێ یا بینینی یاخود دڵت ئارەزووی بکات.هەروەها خوای گەورە لە ئایەتێکی تردا دەفەرموێت :﴿وَاللّهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لاَ تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ الْسَّمْعَ وَالأَبْصَارَ وَالأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾(النحل :٧٨) واتە: خوای میهرەبان ئێوەی لەسکی دایکتان دا هێنایە سەر زەوی و لە کاتێکدا ئێوە هیچتان نەدەزانی، هەروەها ئەندامەکانی بیستن‌و بینین‌و دڵی پێ بەخشین بۆ ئەوەی سوپاس گوزاری بن، بەڵی فەرموودەی خوای گەورە لەم بارەیەوە زۆرن، کورد گوتەنی(مشتێك نموونەی خەرمانێکە)، دەبێ

ئەوەش بزانین کە یەکەم پلەی پەیژەی سەرکەوتن بۆ تاوانەکان (چاوە) بۆیە پێویستە زۆر ئاگاداربین لە بەکارهێنانیدا ، ڕاستە لە زۆربەی ئایەتەکاندا ووشەی (السمع) پێش ووشەی (البصر) کەوتووە، بەلاَم دەبیَ ئەوەش بزانین کە هەردووکیان لە یەك کاتدا دروست کراون و گەشە دەکەن لە سەرەتای دروست بوونی کۆرپەلەدا، بینراوە کە پەڕەی بیستن لە سەرەتای هەفتەی چوارەمی سوڕی ژیانی کۆرپەلەدا گەشە دەکات ، هەروەها چالاَیی چاویش لە سەرەتای هەفتەی چوارەم لە ڕۆژی (٢٢)دا سوڕی ژیانی کۆرپەلەدا گەشەدەکات، کەواتە سوپاس گوزاری بەخششی چاو تەنها بە پاراستنی دەبێت لە ڕوانینی حەرامە ناڕەواکان و دوور لە بیَ فەرمانی خوای گەورەو میهرەبان.

خۆت بپارێزە لە(زینای چاو) !!

خوشكو برای ڕێزداری مسوڵمان .... بزانە کە لە ژیانی دونیادا ناتوانین، بە سەر شەیتان و سەربازە چالاکەکانیدا زالّ بین تەنها بەکۆمەكو یارمەتی خوای میهرەبان نەبێت، بۆیە پێویستە پێش هەموو شت داوا لە خوای گەورە بکەین کە پارێزراومان بکات لە فرِوفێڵەکانی شەیتانو وەسوەسە خراپەکانی و رازاوەیی تاوان جا

لە هەر پۆشاكو بەرگێكدا بێت، بۆیە نەگرتن و نەپاراستنی چاو لە تەماشاكردنی حەرام لە گەورەترین هۆیەكانی نزیك بوونەوەیە لە شەیتان، بەلاّم بە پێچەوانەوە گرتنو پاراستنی (چاو) لە شتەحەرامەكان، پشت شكێنەرو ترسێنەری شەیتانەو هەموو ئامانجو ئاواتەكانی دەبڕێتو ڕیسواو سەرشۆڕی دونیاو دوا ڕۆژی دەكات بۆیە ئیمامی إبن القیم (ڕەحمەتی خوای لێبێت)لە كتێبی (الجواب الكافي)دادەفەرموێت: (پۆشینی چاوو پاراستنی بەرەو چاكەو بەختەوەری دەتبات، بەلاّم تێڕوانین و بەرەلاّ كردنی و تەماشاكردنی حەرام، دڵ بەرەو وێران بوون دەبات و وا لەمرۆڤ دەكات هەمیشە لە بیركردنەوەدا بێت، وە هۆكاری خراپ لە سەر لاشەو دەروون بە جێ دەهێڵێ) لەوانەیە بە مێشكتدا بێت باشە بۆچی زینای چاو؟ ئەی یانی چی؟ ئایا چاویش زینا دەكات؟ چۆن؟ لێرەدا دەڵێین: بەڵێ زینای چاو، چونكە ئەوەبزانەكە خوای گەورە (ڕەحم بەمنوتۆیش) بكات ئەوبەلاّو نەهامەتیانەی كەسانێكی زۆری گرتۆتەوەو ڕۆژانە سەرقاڵن بە زینا كردنەوە(پەنا بەخوا) كە مەبەست پێی (زینای بچوكە) تەنها بەهۆی تێڕوانینی حەرامەوەیەوەك كوردەواری پێشینمان فەرموویانە (هەر دەوەنەو

دەبێت بەدار)... بۆیە خوای گەورەدەفەرموێت: ﴿ وَلاَ تَقْرَبُواْ الزِّنَى إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاء سَبِيلاً﴾ (الاسراء:٣٢) واتە: نزیکی زینامەکەونەوە، چونکە بە ڕاستی ڕەوشتێکی بەدوناشیرین وڕێگەیەکی خراپە، هاوەڵی خۆشەویست (أبي هريرة) دەفەرمووێت: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: كتب على ابن آدم نصيبه من الزنى مدرك ذلك لا محالة فالعينان زناهما النظر والأذنان زناهما الاستماع واللسان زناه الكلام واليد زناها البطش والرجل زناها الخطا والقلب يهوى ويتمنى ويصدق ذلك الفرج ويكذبه)[1] واتە: هەموو مرۆڤێك بەشی خۆی هەیە لە زینا و لە سەریشی نوسراوەو پێشی دەگات بەوەی کە هیچ دەرباز بونێك نییە لێی مەبەستی بە (زینای بچوکە) کە زینای چاو: بریتیە لە تێڕوانینی حەرام، زینای گوێ: بریتیە لە گوێ گرتن لە شتی حەرام وپڕووپووچ، وە زینای زمانیش،بریتی یە لە قسەکردنی خراپ، وە زینای دەستیش بریتی یە لە بەکارهێنانی دەست لە زۆرداری و زەبروزەنگ، وەزینای پێ یەکاننیش بریتی یە لە هەنگاونان بەرەو کاری خراپەو بەدڕەوشتی ، بۆیە دڵیش ئارەزووی دەکات و ئاواتی پێ دەخوازێت وە

(١) رواه البخاري (٦٢٤٣) ومسلم (٦٦٩٥) .

عەورەتیش ڕاستی ئەو کارە دەردەخات یان بەدرۆی دەخاتەوە (الحافظ ابن الحجر)(ڕەحمەتی خوای لێبێت)دەفەرمووێت: ابن البطال فەرموویەتی: (بۆیە تێڕوانین و ووتەی خراپ بە زینا دانراوە، چونکە بانگەشە دەکات بۆ زینای ڕاستەقینە (کۆبوونەوەی حەرام کراوبەعەورەت) هەر لەبەر ئەمەش پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (والفرج يصدق ذالك أو يكذبه)[١] ئایا ئەزانی کە بەرهەمی تەماشاکردنی حەرام (النظر) تووش بوونە بە نەخۆشی دەروونیو خیانەتو ناپاکیو دەست درێژی کردنیشە بۆسەرئابڕوو وناموسو هەستی موسوڵمان یان غەیری موسڵمان، کەواتە مادام هەموو سەرەتاو تاوانەکان بە هۆی چاوەوەیە و ئەندامی تر بەکەمی باس کراوە، دەتۆش بیپارێزە، هەروەك شاعیر دەڵێ:

نظرة فابتسامة فسلام　　　　فكـلام فموعـد فلقــاء

واتە: سەرەتا تەماشاکردنو پاشان بزەو زەردەخەنەو لە دوایشدا سەلام کردنو هەواڵی یەك پرسین ئیتر دوای ئەوەش قسەکردنو

---

(١) بروانة: فتح الباری شرح صحیح البخاري (٢٢/١١) .

مەوعید دانان بۆ یەك بینین و کەوتنە ناو ئەو تاوانەی ناونراوە بە (زینا) ی گەورە (داوێن پیسی)پەنا بە خوای گەورە .

چەند فەرموودەیەکی خوای گەورە دەربارەی تێڕوانینی حەرام (النظر)

یەکەم :–خوای گەورە دەفەرموێت:﴿قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴾ (النور: ٣٠) واتە: ئەی پێغەمبەر ﷺ بەپیاوانی باوەڕ دار بڵێ: با چاویان دانەوێنن و تەماشای حەرامی پێ نەکەن و شەرمگەی خۆیان (پاش و پێش) یان بپارێزن، کە ئەمەش زۆر چاکترە بۆیان و خواش ئاگاداری پیشەکەیانە لێرەدا چاو دانەواندن هۆیەکی گرنگە بۆ پاك ڕاگرتنی دڵ‌و دەروون‌و داوێن، وە هەست کردنیشە بە شیرینی باوەڕو، هەر بەوەی ڕوانین کاری خۆی دەکات‌و خوای گەورەش هەستی باوەڕداران بۆ ئەوە ڕادەکێشی کە ئاگاداربن و خۆیان بپارێزن ئەگەر چی کەسی چاودێر لەو

کاتەدا بە سەریانەوە نی یە یان شەرم لە کەس ناکەن بەڵام خۆ خوای گەورە چاودێرەو ئاگاداری ئەو کردارانەیە .

کەواتە بە هەموو شێوەیەك تێڕوانینی حەرام قەدەغەیەو دیارە ئەم قەدەغەکردنەش سوودو قازانجی خۆی هەیە، چونکە خوای گەورە باشتر دەزانێ بەوەی کە هەر بەهۆی بینین و تێڕوانینەوە یە هۆکارەکانی وروژاندنی ئارەزووە هەڵچووەکان دەست پێ دەکات (هەربۆیەوتراوە:هەرکەس ئەم چوارەبپارێزێت ئەوادینی پارێزراوە ئەوانیش تەماشاکردنی حەرام، بیرلێ کردنەوە، دەربڕین بە چەند ووشەیەك وە ڕۆیشتن بۆ کارەکە).

درەخت لە باخا جوان و پر بەرە   خاوەن پەرژین و خاوەن سێبەرە

درەختی سەر ڕێ بەری هەر کاڵە   گیرۆدەی دەستی دزو منداڵە

دووەم :– خوای گەورە تایبەت بە ئافرەتان دەفەرموێت :–﴿ وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ﴾(النور: ٣١) واتە: ئەی پێغەمبەر ﷺ بە ئافرەتە باوەڕدارەکان بڵێ :– باچاوی خۆیان دانەوێنن و (پاش و پێش) ی خۆیان بپارێزن جوانیەکەیان بەدەرنەخەن جگە لەوەی

کە خۆی دەردەکەوێت .کە ئەویش زیاتر ڕووی دەرەوەی جل و بەرگەکەیەتی، هەروەها پێویستە ئەوەش بزانرێت کە حیکمەت لە پۆشینی حجاب ئەوەیە کە ئەو خوشکە دەبێت جوانی لاشەی بشارێتەوە و نەشبێتە هۆی سەرنج ڕاکێشانی پیاوان، بەلاَم بەداخەوە زۆربەی ئەو بالاَ پۆشانەی لەڕۆژگاری ئەمڕۆماندا ئافرەتان دەیان پۆشن ناشەرعین ئەویش بەوەی بەلَێ ئافرەتەکە لاشەی داپۆشیوە بەلاَم چۆن؟ بەشێوەیەك کە لەگەلَ فەرمانی خوادا زۆر جیاوازە، ئەویش بەوەی کە داوای مۆدیل دەکات و یان بەشێوەی چەند پارچەو یان تەسك و یاخود ڕەنگاوڕەنگە، کەئەمانە بەهیچ شێوەیەك ئەو بالاَ پۆشیە ناگرێتەوە کە دین داوای کردووە، بۆیە گومانی تێدا نیە کە ئەم دوو ئایەتەی پێشوو هەردوکیان فەرمانی خوای گەورەن بۆهەردوو ڕەگەز (ئافرەت و پیاو) ی باوەڕدار بەبێ جیاوازی لەوەی کە چاوەکانیان دانەوێنن لە ئاست ئەو شتانەی کە حەرامن، کەواتە **خوشکی بەڕێزم**.... لەوانەیە تۆش واگومانت بردبێ کە نەهی چاو داخستن تەنها بۆ پیاوەو ئافرەت ناگرێتەوە، بەلاَم باش بزانە ئەم ئایەتەش تایبەتە بەئێوەی بەڕێزو سەنگین ،چونکە لەپاداشتی خوایشدا هیچ

جیاوازیتان نیە، بۆیە لە فەرمان و نەهیەکانیشدا نابێت جیاوازیتان هەبێت، بۆیە ئامۆژگاریت دەکەم هەرکات تووشی ئەو وەسوەسەیە بویت ئەوا یەکسەر پەنا بگرە بەخوای گەورەو میهرەبان ،ویادی خوا بکەو خوات بیر بکەوێتەوە، چونکە لەڕاستیدا زۆرن کەسانێك کە لە خەوی بێ ئاگایدان و بەخەبەر نایەن تاکو ئەو ڕۆژەی ملك الموت(سەلامی خوای لێبێت)دەگاتە سەریان فەرمانیان پێ دەکات بە دابڕانی هەتا هەتایی لە دونیای کەم نرخ و پڕ لە کێشەدا، وەزۆرن ئەوانەی کە بە جوانی و لەش ولاریان دەنازن و پشتیان تەنها بە دونیاوڕازاوەییەکەی بەستووە، بۆیە زوو تەوبە بکەو بگەڕێوە لای خوا ،چونکە تەوبەکردن هۆی سەربەرزی و سەرفرازی دونیاو دوا ڕۆژە هەروەك خوای گەورە دەفەرموێت :﴿ فَأَمَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَى أَن يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴾ (القصص: ٦٧).

واتە: ئەوکەسەی تەوبە دەکات و دەگەڕێتەوە بولای خواو بەتەواوای و وە باوەڕیش دەهێنێت و کردەوی چاکیش ئەنجام دەدات ئائەوە دەیسەلمێنێ کەلە سەرفرازانە، هەروەها هەوڵبدە زۆر داوای لێخۆشبوون لە خوای گەورە بکەو نەکەی بۆساتێکیش لەبیرت بچێت .

سێ یەم :- خوای گەورە دەفەرموێت:- ﴿ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَـئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً ﴾ (الاسراء: ٣٦) واتە: بەڕاستی گوێ و چاوو دڵ هەمویان کە سێ دروست کراوی خوان خاوەنە کانیان بەرپرسە بەرامبەریان بەومانایەی (کە لە خراپە کاری و تاوان کردندا بەکاریان نەهێنێ) هەر بۆیە بەدبەختترین و سەرلێشێواوترین کەس لەدونیادا ئەوانەن، کە بە جوانی و ڕازاوەییەکەی و ئەوەی کەتیایەتی دڵ خۆش دەبن و ئەو ڕازاوەییەش بەردەوام لەبەر چاویانە، هەڵبەتە کە ئەمەش یەکێکە لە فێڵەکانی شەیتان، وە یەکێکیشە لە هۆکارەکانی لە خشتە بردنی مرۆڤەکان بەوەش کە ئەندامەکانی سەری مرۆڤ کە لەم ئایەتەدا ئاماژەی پێکراوە زۆر بەجوانی ئەوە دەردەخات کە مرۆڤ هەمیشە پێویستە ئاگاداری ئەو بەخشانەبێت کە خوای کار جوان پێی بەخشیوە، هەروەك خوای گەورەلەسەرەتاوە ووشەی (السمع) واتە بیستن ی هێناوە کە زۆرپێویستی بەپاراستنە لە بیستنی شتە حەرامەکان وەك (گوێ گرتن بۆ غەیبەت و گۆرانی و مۆسیقا...) چونکە گومانی تێدا نیە کاتێك گوێیەکانت تووشی حەرام بوون نزیکە کە چاوو زمان و دڵ و هەموو ئەندامەکانی تری

لاشەت تووش بىن، بۆیە لەپێچەوانەی ئەمانـەدا گـویٚ بیـستی شـتە حەلاڵەکان ببە هەروەك خوای گەورە دەفـەرموێت: ﴿ وَإِذَا قُـرِىءَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُواْ لَهُ وَأَنصِتُواْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ (الاعراف: ٢٠٤) واتـە: هەرکات قورئان خوێندرا ئـەوا گـویٚ بگـرن و بـیٚ دەنـگ بـن بـەڵکو خـوای گـەورە بـەزەیی پیاتانـدا بێتـەوە چـاویش پێویـستی بـە پاراستنە، چونکە بەڕاستی بەریدی شـتەکانە بۆنـاو دڵ هـەر شـتێك ببینیٚ ئەوە دەیگوێزێتەوە بـۆ جـیٚ ی مەبەسـت، هـەروەك ئیمـامی ابن القـــیم(ڕەحمـەتی خـوای لێبێـت) دەفـەرموێت: (ئـەی شـەیدا ببیـستە، پـیش ئـەوەی ببـینی، گوێـچکە لـەپێش چـاودا شـەیدا دەبێت، سوپای خۆشەویستیش لە دەرگای گوێچکەوە دەچـنە نـاو شاری دڵەوە، هـەروەکو زۆرجـاریش لـە دەرگـای چاوەوە دەچـیٚ، بۆیـە چـاوت بپـارێزە) هـەروەها دەفـەرموێت : (تـاوان کـاران بـە ئەندامـەکانی لاشــە دووجـۆرن: ئــەو کەســەی تــاوانی ئــەنجام دا بەیەکێك لە ئەندامەکانی لاشەی و بڕواشی بە خـوای گـەورە هـەبوو ئەوە زۆر لەپێش ترو نزیك ترە بۆسزای خوایی، چونکە ئەو لەسـەر زانیاری ئەو تاوانەی ئـەنجام داوە، بـەڵام ئەگـەر مرۆڤـی تـاوان بـار بـڕوای بــەخوا نەبووتاوانیــشی ئــەنجام دا ڕاســتە ســزای خــوا

دەیگرێتــەوە بــەلاَم زۆر دوورە ئومێــدبوون بــە چــاك بــوون و ڕێنوموێنی خوایی)[١].

چوارەم : خوای گـەورە دەفـەرموێت: ﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ﴾ (غافر: ١٩) واتـە: خـوای گـەورە شـارەزایەو دەزانێـت بـە خیانـەتی چـاو، وە هەرچـی دڵیـشە دەیـشارێتەوە، دڵ و دەروون لەلاشەی مرۆڤدا شتێکی خواکردەو، ئاوێنەیەکی ساف و بێگـەردە، بۆیە هەموو شتێکی بـە جـوانی تێـدا دەبینرێـت ئەگـەر بـە تـاوان و سەرپێچی پیس و چڵکن نەکرێت، لەم ئایەتە پـیرۆزەی سـەرەوەش ئەوە ڕوون دەبێتەوە کـە مـرۆڤ تـەنها بـە ئەندامـەکانی (دەسـت و زمـان و پێیـەکانی) خیانـەت ناکـات، بەڵکوخیانـەتی چـاو یـش یەکێکە لەو تاوانانەی کە خـوای گـەورە نـاوی بـردووە، بـەوەی کـە ئەمیش خیانەتێکی گەورەیـەو دەسـت درێژیەکیـشە بۆسـەر ئـابڕوو ناموس و شەرەفی خـەڵکی، بۆیـە بەپاراسـتنی چـاوت لـەو خیانەتـە ئەوە مانای ئەوەیە نەفـست پاراسـتووە، هـەروەك ئیمـامی شـافعی (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرمووێت: (نەفس و دڵ و دەروونت ئەگـەر

---

(١) بڕوانة: بةرتووكى (الجواب الكافي) (ل ٣٦).

سەرقاڵیان نەکەیت بە حەق و ڕاستیەوە ئەوا بە شتی ناحەق و پـڕو پووچەوە سەرقاڵت دەکەن)[١] کەواتە دەبێـت بزانـی لـەم دونیـای خوایەدا بەچیەوە خۆت سـەرقاڵ کـردووە، ژیـانی ڕۆژانـەت لـە کـام شوێن و جێگـادا بەسـەر دەبـەیت، هـەروەها (حارســـي المحاســـبي) (ڕەحمەتی خوای لێبێ) دەفەرموێت: (**فرض البصر: الغض عن المحـــارم، وترك التطلع فيما حجب وستر**)[٢] واتە: واجـبی چـاو ئەوەیـە کـە بیپارێزیت لە شتە حەرامەکان و شتە پەنهان و شاراوەکان.

پێنجەم : خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿وَقَـــالُوا لِجُلُـــودِهِمْ لِـــمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ (فصلت : ٢١) واتە: لەبەر ئەوەی کە تـاوان بـاران بە دەم و زوبان حاشای تاوانەکانیان دەکەن لە ڕۆژی دوایـدا خـوای گەورەش فەرمان بە ئەندامەکانی لاشە دەکات کە شایەدیان لەسەر بدەن، جا ئـەوانیش لەوەلامـدا دەڵـێن: ئـەوەئێوە شـایەدی لەسـەر ئێمە دەدەن لە کاتێکدا ئێمە لەبەر ئیوەمان بوو، ئەوانیش دەڵـێن: بـەڵێ ئـەو خوایـەی کەشـتەکانی لـە نەبوونـەوە هێناوەتـە بـوون و

---

(١) بڕوانە: ئاکیزەیی (ل ٢٢٣).

(٢) بڕوانە: رسالة المسترشدين (١١٨-١١٩) .

دروستی کردوون هەر ئەویشە ئێستا وای کرد کە ئێمە بێینە قسەو شایەدی بدەین، وەهەر ئەو خوایەش یەکەم جار دروستی کردین و هەر بۆلای ئەویش دەگەڕێینەوە، جا بۆیە ...تکایە بۆ یەك دووڕۆژێکی دونیای بڕاوە خۆت مەخەرە بەر هەڕەشەی ئەو ئایەتەو بانەبیتە هۆی ڕیسوایی و نەشبیتە جێی گاڵتە پێکردنی ئەندامەکانی لاشەت، ئایا ئەزانی ئەوە چ ساتە وەختێکە چ ڕۆژگارێکە وەچ ڕوداوێکی ناخۆش و سەر کۆنەکەرە، لە ڕۆژێکدا کە هەموو ئەندامەکانی لاشەت شایەدیت لە سەر دەدەن ، بۆنمونە چاو یەکێکە لەوئەندامانە وە بگرە زیاتر هەر ئەویش چێژی لەشتە حەرامەکان بینیوە تەنها ئەویش هۆکاربووە بۆ ئەنجام دانی ئەو تاوانە، بەلاّم لە دواڕۆژدا بەربەرەکانیت دەکات بۆیە پێش ئەوەی بگەی بەو ڕۆژە ترسناکە و لەوێ پەنجەی پەشیمانی بگەزی (کەسوودیشی نیە) لێرە بگەڕێوەو تەوبەی ڕاستەقینەی خۆت ڕابگەیەنە، هەر لەم دونیایەدا هەوڵ بدە کە ئەندامەکانی لاشەت بە کالأی باوەڕو خواپەرستی بڕازێنەوە ڕاستە سەردەمی لاوی و جوانی بەخششی خوای گەورەن بۆمرۆڤ، بەلاّم ئایا دەبێت ئەو جوانیە هەر لە شتی حەراما سەرف بکرێت ،بەداخەوە زۆریش بەداخەوە کە مرۆڤ هەست بەو بەخششە خواییە ناکات وەزۆریش

بێ ئاگایە لێی، ڕاستە گەنجی و جوانی ئەو گەوهەرە بەنرخەیە کە تۆ دەیبینی، بەڵام ئەی نازانی پاش چەند ساڵێکی تر پیری بەرەو ڕووت دێ و ئەو دەم و چاوو لاشە جوانەی کە خۆت پێ ی هەڵدەکێشاڵە کاتی گەنجیدا دوایی چرچ و لۆچ دەبن و ئەو چاوەی تەماشاکردنی حەرامت پێ ئەنجام دەدا ئەو کات نابینا دەبێت و هەموو نیشانەکانی مردن دەبنە زەنگی ترسناکی شایستە بوونت بە سزای خوای پەرروەردگاری بەدەسەڵات.

شەشەم : خوای گەورە دەفەرموویێت ﴿ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِن ظَنَنتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴾ (فصلت : ٢٢) واتە: ئەوە ئێوە لە خوا نەدەترسان کە ئەندامەکانی لاشەتان، (بیستن و بینین و پێستەکانتان) شایەدیتان لەسەر بدەن لەکاتێکدا ئەو تاوانە تان ئەنجام دەدا، بەڵکو واگومانیشتان دەبرد کەخوای گەورە ومیهرەبان بێ ئاگایە لە زۆربەی ئەو کردەوانەی کە ئەنجامی دەدەن . بۆیە پێویستە ئەوە بزانرێت کە خوای گەورە زۆر زاناو شارەزایە بە کردەوەکان و چاودێریشە بە سەرمانەوە، کەواتە هەرکات بیرت چوو بەلای ئەنجام دانی تاوانێکدا بە ئەندازەیەکی

کەمیش بیرێك بکەوە لەو ئازارو ناسۆرو ناڕەحەتیەی کە بە سەرت دا دێت لە ڕۆژی دوایدا، هەروەها کەمێك خۆت بەراورد بکە لەگەڵ ئەو ساتەی کە فەرمانت پێ دەکرێت بەرەو دۆزەخ (پەنا بەخوا) وەبشزانەکە خواردن وخواردنەوەیان کێم و زوخاوو پیسی ئەهلی دۆزەخە، بڕوا ناکەم کەسێك ئەمە بزانێت وابەئاسنی خۆی تەسلیمی شەیتان بکات وبەوێنەی تۆپ گەمەی تاوانت پێ بکات، جا فەرموو ئێستا ئامۆژگاری ئەو باوەڕدارەی هۆزی فیرعەون کە بە نهێنی باوەڕی هێنابوو لە گوێ بگرە لە کاتێکدا ئامۆژگاری گەلەکەی دەکات و دەڵێت: ئەی هۆزەکەم: بزانن ژیانی ئەم دونیایە کەمەو زوو تێپەڕە، بەڕاستی دوا ڕۆژ جێی حەسانەوە و پاڵدانەوەی هەتاهەتاییە،ئەی هۆزەکەم بەڕاستی ژیانی دونیاو ڕازاوەییەکەی خۆشیەکی کەمەو کۆتایی پێ دێت، وە ژیانی دوا ڕۆژ کە دوای ئەم ژیانە دێت ژیانێکی هەمیشە ییە کاربکەن بۆماڵێك کە دەمێنێتەوە خۆتان بپارێزن لە ماڵێك کە لە ناو دەچێت و وە بشزانن لێپرسینەوەی قیامەت زوو دێت و نزیکە[(١)]

---

(١) بڕوانة: أیسر التفاسیر (٤/٥٣٥).

چەند فەرمودەیەکی پێغەمبەری خواﷺ دەربارەی (تێڕوانینی حەرام)

یەکەم :هاوەڵی خۆشەویست(أبي هريرة) (رضي الله عنه) **ئەفەرمووێت: پێغەمبەری خواﷺ فەرموویەتی:** (كتب على ابن آدم نصيبه من الزنى مدرك ذلك لا محالة فالعينان زناهما النظر والأذنان زناهما الاستماع واللسان زناه الكلام واليد زناها البطش والرجل زناها الخطا والقلب يهوى ويتمنى ويصدق ذلك الفرج ويكذبه)[1] واتە: هەموو مرۆڤێك بەشی خۆی پێدراوە لە زینا، وە لەسەریشی نوسراوە ڕزگاربوونیشی نیە لێی یەك لەوانە زینای چاوە تێڕوانینی

---

(١) رواه البخاري (٦٢٤٣) ومسلم (٦٦٩٥) .

حەرامە، واتە تێڕوانینی حەرام بە زینا دەنوسرێ بەڵام زینای بچووك

دووەم : هاوەڵی خۆشەویست(عبدالله بن بريدة) (رضي الله عنه) **ئەفەرمووێت: پێغەمبەری خوا**ﷺ **بە ئیمامی علی فەرمووە**:(ياعلي ! لا تتبع النظرة النظرة فإن لك الأولى و ليست لك الآخرة)[١] **واتە: ئەی عەلی یەك لە دوای یەك تەماشا مەكە، چونكە یەكەمیان بۆتۆیە واتە بە بەیەكەم تێڕوانین تاوان بار نابیت، بەڵام ئەوەی دووەم جار بۆتۆ نیە واتە تاوان بار دەبیت.**

سێ یەم : هاوەڵی خۆشەویست(جرير بن عبدالله) (رضي الله عنه) **ئەفەرمووێت: (سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن نظر الفجاءة فأمرني أن أصرف بصري)**[٢] **واتە: پرسیارم كرد لە پێغەمبەری خوا**ﷺ **دەربارەی تێڕوانینی كوت و پڕو لەناكاو، فەرمانی پێ كردم كە چاوم لادەم لە سەری .**

---

(١) بروانة: صحيح الجامع للشيخ الألباني (رحمه الله (٧٩٥٣).

(٢) رواه مسلم (٥٦١١) .

چوارەم : – هاوەڵی خۆشەویست(**أبي سعيد**) (رضي الله عنه) ئەفەرمووێت: پێغەمبەری خواﷺ فەرموویەتی:(**إياكم والجلوس بالطرقات) فقالوا يا رسول الله مالنا من مجالسنا بد نتحدث فيها فقال (فإذا أبيتم إلا المجلس فأعطوا الطريق حقه) قالوا وما حق الطريق يا رسول الله ؟ قال (غض البصر وكف الأذى ورد السلام والأمر بالمعروف والنهي عن المنكر)**[(١)]. واتە: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی ئاگادارتان دەکەمەوە نەکەن لەسەر ڕێگاوبانەکان دابنیشن، جا هاوەڵان فەرمویان: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەی چی بکەین لەکاتێکدا ئەوە شوێنی دانیشتن و گفتوگۆمانە شوێنی تریشمان نیە و ناچارین، جا پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: دە کەواتە ئەگەر هەر دانیشتن و ناچاربوون ئەوا مافی ڕێگاو بان بدەن: ووتیان مافی ڕێگاو بان چی یە ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموی: مافی ڕێگاوبان ئەوەیە کە چاوت داخەیت لە تێڕوانینی حەرام، وەدەستیشت بپارێزی لە ئازار گەیاندن بە خەڵکی، وە وەڵامی سەلام بدەیتەوە، وە فەرمان بە چاکە و نەهی بکەیت لە خراپە.

---

(١) رواه البخاري (٢٤٦٥) ومسلم (٥٥٢٨).

پێنجەم : هاوەڵی خۆشەویست(عبدالله بن مسعود) (رضي الله عنه) ئەفەرمووێت: پێغەمبەری خواﷺ فەرموویەتی:(يا معشر الشباب من استطاع الباءة فليتزوج فإنه أغض للبصر وأحصن للفرج ومن لم يستطع فعليه بالصوم فإنه له وجاء)[1] واتە: ئەی کۆمەڵی گەنجان هەر کامتان توانای ژن هێنانتان هەیە بەهەردوو ڕووی (ماددی و جەستەیی) وە با ژن بهێنێ، چونکە هۆکارە بۆپاراستنی چاو لەتێڕوانینی حەرام، وەداوێنیش دەپارێزێت لە کاری حەرام و خراپ ،وە ئەگەر ئەوەی توانای نەبوو ئەوە با بەڕۆژوو بێت، چونکە ڕۆژوو هۆکارێکی زۆر گرنگە بۆ بەند کردن و سەرکوت کردنی ئارەزووەکان .

شەشەم: دایکی باوەڕداران(عائشة) (رضي الله عنها) ئەفەرمووێت: (لقد رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يوما على باب حجرتي والحبشة يلعبون في المسجد ورسول الله صلى الله عليه وسلم يسترني بردائه أنظر إلى لعبهم)[2] واتە: بینیتم کە پێغەمبەری خواﷺ

---

(١) رواه البخاري (١٩٠٥) ومسلم (٣٣٨٤).

(٢) رواه البخاري (٤٥٤) ومسلم (٢٠٦١).

لەڕۆژی جەژندا لەدەرگای ژوورەکەمەوە تەماشای حەبەشی یە کانی ئەکرد لە مزگەوتدا بە ڕمەکانیان یاریان ئەکرد، جا دایکی باوەڕداران عائشە(خوالێی ڕازی بێت)دەفەرمووێت: لە پشتی پێغەمبەری خواوە ﷺ تەماشای ئەوانم ئەکرد، پێغەمبەری خواﷺ منی لەوان ئەشاردەوە بە(ری دائەکەی) بۆئەوەی سەیری یاریکردنەکەیان نەکەم.

حەوتەم :(إياكم و محقرات الذنوب فإنما مثل محقرات الذنوب كمثل قوم نزلوا بطن واد فجاء ذا بعود و جاء ذا بعود حتى حملوا ما أنضجوا به خبزهم) قال رسول الله ﷺ : اياكم ومحقرات الذنوب ، فإنما مثل ماتحقرن من اعمالكم، كمثل قوم نزلوا بطن واد ، فجاء ذا بعود وذابعود،حتى اشعلوا نارهم و طبخوا عشائهم . رواه امام احمد (٥/٢٣١) وحديث حسن صحيح الشيخ الالباني في سلسلة الصحيحة (٣٨٩) واتە /ئاگادارتان دەکەمەوە خۆتان بپارێزن لەتاوانە بچووکەکان ئەوانەی کە خەڵکی بەبچوکی دەزانن ، چونکە نمونەی ئەو تاوانانە وەکو نمونەی ئەو کۆمەڵە کەسە وان کە دەچنە ناو دۆڵێکەوەو هەریەکەیان بەلایەکدا دەڕوات بۆ گردکردنەوەی چیلکە بەوەی کە ئاگرێك بکەنەوە، پاشان ئاگرەکەی پێخۆش دەکەن و چێشتی پێ لێ دەنێن ئیمامی ابن القيم دەفەرموێت :

كل الحوادث مبداها من النظر ... ومعظم النار من مستصغر الشرر
كم نظرة بلغت فى قلب صاحبها ... كمبلغ السهم بين القوس والوتر

واتە / هەموو ڕوداوەکان سەرچاوەیان تێڕوانینی حەرامە، وە ئاگری گەورەو بەهێز لە پڕیشکی بچووکەوە دەست پێ دەکات، وەچەندەها تێڕوانین هەبوون و کاریگەریان هەبوو لەسەر دڵ، هەر وەك کارگەری تیر کە کەوانیشی تیا بەکار نەهاتووە .

ووتەی هاوەڵان و پیاوچاکان و زانایان دەربارەی تێڕوانینی حەرام .

خوشك و برای بەڕێزم....گومانی تێدا نیە بە خوێندنەوەی چەند لاپەڕەیەکی پێشوو لەم نامەیەدا ئەوەت لا گەلاڵە بووە کە خوای میهرەبان و پێغەمبەری خوا ﷺ چۆن ترسناکی و قێزەونی تاوانی تێڕوانینی حەرامیان ئاماژە پێکردووە، هەروەها پێویستیشە ئەوە بزانین کە شەریعەتی خوای گەورە گشتگیرەو هەموو لایەنەکانی ژیان دەگرێتەوە هەر لە تاوانە زۆر بچووکەکانەوە تا تاوانە گەورەو لەناوبەرەکان، هاوەڵی خۆشەویست(أبي هريرة) (رضي الله عنه) ئەفەرمووێت: پێغەمبەری

خواﷺ فەرموویەتی: (إن الله يغار وإن المؤمن يغار وغيرة الله أن يأتي المؤمن ما حرم عليه)[١] واتە: خوای گەورە پێ ناخۆش بوونی خۆی هەیە، وەباوەڕداریش پێ ناخۆش بوونی خۆی هەیە، پێ ناخۆش بوونی خوای گەورەش ئەوەیە کە دەبینێ بەندەکەی دەچێت بەلای حەرامدا .بێگومانیش (تێڕوانینی حەرام) یەکێکە لەو تاوانانەو خوای گەورەش حەرامی کردووە و پێی ناخۆشە بەندەی خۆی لەو حەرامەدا ببینێت، هەر بۆیە پێشەوایانی پێشین (سلف) یش (ڕەحمەتی خوایان لێبێت) گرنگی یەکی تایبەتیان بەم باسە داوە و نوسراوو ئاگادارکەرەوەو ووتەیان دەربارەی هەیە لەوانە:

١- **ئیمامی** (القرطبي)(ڕەحمەتی خوای لێبێت) ئەفەرموێت:(چاو دەرگایەکی گەورەیە بە ڕووی دلّدا، پێویستە ئەو دەرگایە بگیرێت و ئاگاداری بیت)[٢].

٢ – **ئیمامی** (ابن القيم)(ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرموێت:(هەموو سەرەتای تاوانێك بەهۆی چاوەوە یە، هەربۆیە کە فەرمان کراوە

---

(١) رواه البخاري (٥٢٢٣) ومسلم (٦٩٣٠).

(٢) بروانة: قەلّغانی موسولّمان (٩٠).

بـە گـرتنی و داخـستنی، چـونکە ئەمـە پێـشەکیەکە بـۆ پاراسـتنی عەورەت، وەهەموو ڕوداویکیش سەرەتاکەی تێڕوانینە)[١].

٣- (عبدالله بن مسعود) (ڕەزای خوای لێ بێ) ئەفەرموێت: تاوان زاڵ دەبێـت بـە سـەر دڵـدا، هـەتاکو تـاوانی وای پـێ دەکـات کـە شایەنی باس کردن نیە و زۆر قێزەونە[٢].

٤- شیخ حەسەنی بەصري (ڕەحمەتی خوای لێ بێ) دەفـەرموێت: هەر کەسێك چاوەکانی بەرەڵا بکات و بیگێڕێت بەملاو ئـەولادا ئـەوا خەم و خەفەتی زۆر دەبێت[٣]

٥- (الحافظ ابن الحجر) (ڕەحمـەتی خـوای لـێ بـێ) دەفـەرموێت: گەورەترین فیتنەو بەلا کەبەسەر موسوڵماناندا دێت، تـەنها بـەهۆی ئافرەتەوەیـە ئـەویش بەبەڵگـەی ئـەو ئایەتـەی کـە خـوای گـەورە دەفەرموێـت ﴿ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاء ﴾ (ال عمران:١٤)[٤]

---

(١) بروانة: قەڵغانی موسوڵمان (٩٠).

(٢) بروانة: فوائد غض البصر (١٢).

(٣) بروانة: فوائد غض البصر (١٢).

(٤) بروانة: الابتلاء بفتنة النساء (٦).

٦- **ئیمامی** (ابن القـــیم)(ڕەحمەتی خوای لێبێت) لەوتەیەکی تـردا دەفەرموێت ﷺ بەڕاستی خوای گەورە و میهرەبان گێڕاوێتی کە چاو ئاوێنـەی دڵـە ، ئەگەر بەنـدە چاوی داخست و پاراستی لـە حەرام ئەوا دڵـیش هـەواو ئارەزووەکـە خەفـە دەکات و نایهێڵێـت. بەڵام ئەگەر چاوی بـەرەڵاکردو تێـڕوانینی حـەرامی پـێ ئـەنجام دا ئەوا دڵیش ئارەزووی شتی خراپە دەکات)(١)

٧- (علاء بن زیاد) (ڕەحمەتی خوای لێ بێ) دەفـەرموێت : (ئـەی بەنـــدەی خـــوا چـــاوەکانت شـــوێنی حـــەرام مەخـــە ، چـــونکە تەماشاکردنی حەرام شەهوەت و ئارەزوو دروست دەکات ، پاشـان کاریگەری دەبێت بۆسەر دڵ)(٢)

٨- (سوفیاني الثوري) (ڕەحمـەتی خـوای لێبێـت) دەفـەرموێت : ڕەبیعـی کـوڕی خوسـەیم بـۆی گێڕامەوەکـە ڕۆژێکیـان چـووە تـە دەرەوەو لـەو کاتەشـدا ئـافرەتێکی بینیـوە ، ئـەویش چـاوەکانی

---

(١) بروانة: این نحن من اخلاق السلف (١٠٢).

(٢) بروانة: أین نحن من أخلاق السلف (١٠٢).

داخستوەو توند نوقاندویەتی ، تا ئەو ئافرەتە تەماشای کردووەو وا گومانی بردووە کە ڕەبیع بە تە واوی نابینا بووە)(١) .

بترسە لە فیتنەی ئافرەت !!

موسوڵمانی خۆشەویست : بەڕاستی دووچاربوون بە بەڵاو پەژارەی ئافرەت یەکێکە لەو تاوانانەی کە هەر لەمێژەوە پێغەمبەران(علیهم الصلاة والسلام) و پیاو چاکان لێی ترساون و خۆیان لێی پاراستووە، هەروەها دوژمنانی ئیسلامیش هەستیان بە م خاڵە گرنگە کردووەو یەکێك لەو هۆکارانەی کە بەکاریان هێناوە دژی موسوڵمانان بانگەشە کردن بۆ ڕووتی و سفوری و بەرەڵایی ئافرەت و تێکەڵاو بوون لە گە ڵ پیاوان و داماڵینی پەردەی شەرم و حەیاو لابردنی بالاپۆشی بووە کە فەرمانی خوای میهرەبانە، چونکە باش دەیانزانی لە هیچ ڕوویەکەوە ناتوانن سەرکەون بەسەر موسوڵمانانداو لەناویان بەرن، بۆیە ئەم چەکەیان دۆزیەوە

---

(١) بڕوانە: الابتلاء بفتنة النساء (٣٢).

بۆبەرەنگاربوونـــەوەی و دژیـــان ، لـــەم کارەشـــدا دوو مەبەســـتی سەرەکیان دێتە دی کە ئەویش:

یەکـــەم: ئافرەتـــەکان بـــەرەو ســـفوری و کـــاری بـــەد ڕوشـــتی و لەدەستدانی شەرم و حەیا بەرن.

دووەم : پیاوان گومڕاو سەرلێشێواو بکەن و نوقمی زەلکاوو گۆماوی ئارەزووەکانیان بکەن و هەستی مرۆڤ بوون و موسوڵمان بوونیان دەگۆڕن و بەرە و بەئاژەڵ بوونیان دەبەن، هەربۆیە ئەوەتا یەکێك لە خاڵەکانی پرۆتۆکۆلاتی جولەکە دەڵێت: (پێکێکی مەیی وئافرەتێکی ڕووتی سەماکاری سۆزانی کاریگەریەکی وایان دەبێت لەسەر شوێن کەوتوانی موحەممەد کە بە (هەزار) تانك و بۆمب نەکرێت، دەی کەواتە نوقمی نێو مادده بێهۆشکەرو شەهوەت و ئارەزوویان بکەن) یان لە پرۆتۆکۆڵێکی تری جولەکە دا هاتووە دەڵێت: (پێویستە کار لەسەر ئەوە بکەین کە ڕەوشت بڕوخێنین لە هەموو شوێنێکدا تاکو بە ئاسانی دەسەلاتمان بشکێت بە سەریدا ، فرۆید لە ئێمەیەو بەردەوام پەیوەندیە سێسیەکان ئاشکرا دەکات و لەبەر تیشکی خۆر نمایشی دەکات، بۆئەوەی

شتەکان بە پیرۆزی نەمێننەوە، وە تەنها خەمی گەورەیان تێرکردنی غەریزە جنسیەکان بێت، ئەوکاتە ڕەوشت هەرەس دێنێت و دەڕوخێت)[١] جا هەر لە م ڕوانگەیەوە بەڕاستی دونیا هەمووی تاقی کردنەوەیە، ئایا خۆئارایشت کردن و دۆڕاندن و خۆڕازاندنەوە لە بازاڕو بازرگانی دونیادا باشترە یان دۆڕاندن لە ڕۆژێکدا کە هیچ کەس خۆشی بەچارەتدا نایەت وهەمووکەس تەنانەت نزیك ترین کەست هاشات لیٚ دەکات و لێت ڕادەکات سەرەڕای ئەمانەش ئەو شەیتانەی کەهەمیشە لەمل شکاندندا بوو بۆت ئەویش حاشات لیٚ دەکات هەرچەند لە دونیادا زۆر فریوی ئەدای وەك خوای گەورە دەفەرموێت :﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاء ﴾ (البقرە: ٢٦٨) واتە: بەڕاستی شەیتان بە هەژاری دەتان ترسێنیٚ و فەرمانتان پیٚ دەکات بەئابڕو چوون و بەدڕەوشتی، بۆیە دوور کەوتنەوە پێویستە لە شەیتان و دارو دەستەکەی کەواتە یەکێك لەو کارە بەد ڕەشتانەی کە شەیتان گرەوی خۆی پیٚ بردۆتەوە مەسەلەی فیتنەی ئافرەتە ، هەر لەبەر ئەوەشە کە پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (ما ترکت بعدي

---

(١) بڕوانە:کتێبی تربیة الاولاد في الاسلام / عبدالله علوان– (٦٢).

في الناس فتنة أضر على الرجال من النساء)[1] واتە: هیچ شتێکم لە بەڵاو تاقی کردنەوە لەدوای خۆم بەجێ نەهێشتووە کە زیان و زەرەری هەبێت بۆسەر پیاو وەك ئافرەت، واتە هێند فیتنەیەکی گەورەیە کە مەحاڵە پیاو خۆی بگرێت لە بەرامبەری هەروەها

هاوەڵی خۆشەویست(أبي سعيد) (رضي الله عنه) ئەفەرمووێت: پێغەمبەری خواﷺ فەرموویەتی: (إن الدنيا حلوة خضرة وإن الله مستخلفكم فيها فينظر كيف تعملون فاتقوا الدنيا واتقوا النساء فإن أول فتنة بني إسرائيل كانت في النساء)[2] واتە: بەڕاستی دونیا شیرین و سەوزە، ئێوەش جێنشینی خوای گەورەن، جا تەماشاتان دەکات بزانێت چی کردەوەیەك ئەنجام دەدەن، بۆیە خۆتان بپارێزن لە دونیا وە خۆشتان بپارێزن لە ئافرەت، چونکە بەڕاستی یەکەم فیتنەوبەلاً پەیدابوو لەناوبەنی ئیسرائیلدا بە هۆی ئافرەتەوە بوو.بێگومان کاتێك خوای کارجوان هەردوو ڕەگەز (ئافرەت و پیاوی) درووست کردووە هەرخۆشی باشتر دەزانێت

(١) رواه البخاري (٥٠٩٦) ومسلم (٦٨٨٠).

(٢) رواه مسلم (٦٨٨٣).

کە چی کاریگەریەکیان بۆسەر یەکتر هەیە، لە پێکدادانی سروشتی هەردوولاو هێزی ڕاکێشانی ئارەزوو لەنێوانیاندا، بۆیە بەهیچ شێوەیەك درووست نیە ئەو جۆرە تێکەلاًویەی کە ئەمڕۆدەبینرێت، چونکە دەبێتە هۆی خۆشحالّ بوونی دوژمنانی ئیسلام و بلاًوبوونەوەی کاری بەد ڕەوشتی، ئەوەتا(د. مدرو بیرغر) دەلّێت: (ئافرەتی موسولّمان بەتواناترین چین و توێژەکانی کۆمەلّگەن کە دەتوانن کۆمەلّگە بەرەو بەد ڕەوشتی یاخود بەرەو ڕەوشتی بەرزو ئاین پەروەری بەرن) هاوەلّی خۆشەویست (عبدالله بن مسعود) (رضي الله عنه) ئەفەرمووێت: پێغەمبەری خواﷺ فەرموویەتی: (المرأة عورة فإذا خرجت استشرفها الشيطان)[1] واتە: ئافرەت هەموو لاشەی عەورەتە هەرکات چووە دەرەوەی مالّ شەیتان سەرپەرشتی دەکات، واتە شەیتان دەچێتە ناخی و دلّیەوە تاکو خۆڕازاندنەوەو جوانکاری و فیزلێدانی پیّ ئەنجام دەدات، خوشك و برای خوێنەر: تێکەلاًوبوون لەگەلّ ڕگەزی بەرامبەر، دەبێتە هۆی پەیدابوونی گومان و خراپ بوونی دلاًن، بۆیە زۆر پێویستە خۆپاراستن لە تێکەلاًوی، چونکە تێکەلاًوی بەرهەمی دەبێت و

---

(١) بروانة: مجلة المجتمع (٣١) .

لەهەرە بەروبوومە گرنگەکانیشی، شەڕو بەڵاو نەهامەتی یە هەروەها دەبێتە هۆی دروست بوونی زیناو بەد ڕەوشتی یاخود دەبێتە هۆی داڕزان و بۆگەن بوونی کۆمەڵگە، و لێك ترازان و لەناوچوونی خێزانەکان و نەمانی شەرەف وحەیاو ڕێزو دەشبێتە هۆی بێزراوی و ڕیسوایی لە دونیاو دواڕۆژدا وهتد... هاوەڵی خۆشەویست (عقبة بن عامر) (رضي الله عنه) ئەفەرمووێت: پێغەمبەری خواﷺ فەرموویەتی: (إياكم والدخول على النساء فقال رجل: يا رسول الله أرأيت الحمو؟ قال:"الحمو الموت)[1] واتە: ئاگاداربن هەرگیز لەگەڵ ئافرەتانی بێگانە کۆمەبنەوە، یەکێك لەپشتیوانان (أنصار) فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەی ئەگەر ماڵە خەزوران بوو واتە (برای مێرد یان ئامۆزاو خاڵۆزاو پورزا ...) فەرمووی: ئەوە هەر مردنە .واتە بمریت لەوە باشترە لەگەڵ ئەوان کۆبیتەوە و دبنیشیت، بەڵێ ئەی خوێنەری ژیر بەڕاستی تێکەڵاوی تاوان و گوناهە، ڕوخێنەری کردەوە چاکەکانەو بەتایبەتی لە ڕۆژگاری ئەمڕۆی پڕ لە فیتنەو بەرەڵایی و ڕووتیدا، وەك لە هەموو شوێنەکاندا و بەهەموو شێوەیەك پەرەی پێدراوەو

(١) رواه البخاري (٥٢٣٢) و مسلم (٥٦٣٨).

لە زۆربەی ماڵ و شوێنە گشتیە کان وخوێندنگەو نەخۆشخانەو کەناڵە کانی ڕاگەیاندنیشدا وە لە گۆڤارو ڕۆژنامە کانیشدا بانگەشەی بۆدەکرێت، کە هەر بەم هۆیەشەوە زۆرجار دەبیسترێت کە چەندەها کەس بە هۆی تێکەڵاوی و مانەوە بەتەنها لو شوێنانەدا توشی ڕیسوایی و کارەساتی دڵ تەزێن دەبن، هەر لە ناو زڕاندن و بەندکردن و دوورخستنەوەوە تادەگاتە خۆکوشتن، دەبێت باش ئەوەش بزانین کە ئەمە هەمووی بەرهەم و لاسایی کردنەوەی وڵاتانی ڕۆژئاوای بەناو پێشکەوتن و دیموکراسیە کە بە دیاری بۆ گەلانی ڕۆژهەڵاتیان ناردووە وئەوان خۆیان تەواو لێی تێربوون و زیانی گەورەیان لێکەوتووە بەوهۆیەوە وئیستاش دەیانەوێت بەمە مومارەسەی بکەن، ئەوەتە ئەمریکا لەوڵاتە بەناو پێشکەوتووەکان دەژمێردرێت لەم دواییەدا دانی نا بەوەی کە باشترین چارەسەر بۆ نەهێشتنی تاوان و دەست درێژی بۆسەر ئافرەتان لەو وڵاتەدا جیاکردنەوەی کوڕان و کچانە لە خوێندنگەکان و شوێنە گشتیەکاندا .هەروەك لە سەرژمێریەکدا هاتووە کە (١٩)ملیۆن ئافرەت لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا بوونەتە قوربانی دەست درێژی کردنە سەر نامووس و شەرەف و

ئابڕوو[١]. هەروەها لە لێکۆڵینەوەیەکی ناوەندی نیشتمانی ئەمریکادا هاتووە کە لە ماوەی تەنها یەك کاتژمێر دا (٧٨) ئافرەت دەست درێژیان دەکرێتە سەر، هەروەها (هێزی پۆلیسی ئەڵمانی ڕایگەیاند کەوا جل وبەرگ و شێوەی ڕۆیشتنی ئافرەتان پەیوەندیانهەیە بەو دەست درێژیکردنانەوە)[٢].هەروەها **جۆرج بالوش** دەڵێت:(ڕۆژانە بەدەیان تەن لەبۆمبی سێکسی دەتەقێتەوەو دەرەنجامەکەشی مایەی دڵە ڕاوکێیە، بۆیە ئەمەش هەر منداڵەکانمان ناکاتە دڕندە لە بواری ڕەوشتدا نا بەڵکو سیمای کۆمەڵگە دە ڕوشێنێ)[٣] وەها لە ڕاپرسیەکدا کە زانکۆی **کودنل** پێی هەڵساوە، تیایدا هاتووە کەلە (٧٠٪)ی ئافرەتانی کرێکار لە بوارەکانی مەدەنی دەست درێژیان کراوەتە سەر کە ئەویش بە هۆی تێکەڵاویەوەیە ، وە (٥٦٪) یان زۆر بەشێوەی وەحشیانە دەست درێژیان کراوەتە سەر ئەمانە وچەندەهای تر.

إن الرجال الناظرين إلى النساء مثل السباع تطوف باللحمان

---

(١) بروانة: کتێبی (يوم أن إعترفت أمريكابلحقيقة (٥٥).

(٢) بروانة: مجلة المختار الاسلامية ذمارة(٦٥)ذي القعدةي(١٤٠٨).

(٣) بروانة: کتێبي الثورة الجنسية (١٠٠).

واتە: نمونـەی ئـەو پیاوانـەی کـە لـە ئافرەتـان دەڕوانـن، وەك ئـەو درِندانـە وان کـە شـالأو بـۆ نێـچیرەکانیان دەبـەن و بـە دەوریانـدا دەســـوڕێنەوە، دەم لـــە کەلاکـــەکانیان وەر دەدەن، ئەگـــەر پارێزکارەکان ئـەو گۆشـتانە لـە دەمـی دڕنـدەکان نـەپارێزن، ئـەوا دەخورێن و لووش دەکرێن بەبیٚ بەرامبەر و بە بەلاشو حەلاش .

سوودەکانی چاو پۆشین

چاوپاراستن و خۆپاراستن دووهۆکاری زۆر گرنگن، لە بۆ پاراسـتنی داوێـن و شـەرمگەو پاراسـتنی ڕوو سـوری و ئـابڕوی مرۆڤـەکان، هەروەها سودێکی زۆریان هەیە هەروەك پێچەوانەکەی واتـە ڕوانـین بۆحـەرام زەرەرو زیـانی خـۆی هەیـە، جـا ئیمـامی إبـــن القـــیم (ڕەحمـەتی خـوای لێبێـت) لـە کتـێبی الجــواب الکـــافي دا چـەند سودێکی چاو پۆشینی ئامازە پێکردووە لەوانە :

یەکـەم : هـەرکات چـاوت لـە حـەرام پۆشـی واتـە فـەرمانی خـوای گەورەت جیٚ بە جیٚ کردووە و هۆکارێکی گرنگیشە بۆ بەختـەوەری

دونیـــاو دواڕۆژت ، بۆیـــە مـــرۆڤیش ئامـــانجی ســـەرەکی ئـــەو بەختەوەریەیە .

دووەم :چاوپۆشـین لـە شـتە حەرامـەکان ڕێگرێکـی زۆر گـەورەو بەهێزە لە تیری ژەهراوی و ناهێڵێت ئەو تیرە ژەهراویە بگاتە سـەر دڵ و کاریگەری خۆی هەبێت.

سێیەم : وا لە دڵ دەکات کە هەمیشە هەست بە نزیکی خوا بکـات ، وە ئـارەزووی دیـداری خوابێـت، هـەروەك بـەرەلاٌکردن و گێڕانـی بەملاو لادا دڵ تەنگ دەکـات و لـە خـوات دوور دەخاتـەوە وە هـیچ شتێك ئازاردەر نیە بۆ مرۆڤ بە وێنەی چاوگێڕان .

چوارەم :بەڕاسـتی دڵ بـە هێـزو خۆشـحاڵ و کامـەران دەکـات، هـەروەك چۆن تێڕوانین دڵ غەمبارو پەست و گرفتار دەکات.

پێنجـــەم : چـاو پۆشـین دەبێتـە هـۆی ڕونـاکی بۆسـەر دڵ، وەك پێچەوانەکەی دڵ تاریك دەکات .

شەشەم : دەبێتـە هـۆی دەسـت کـەوتنی فیراسـەت و ڕاسـتگۆیی و پـاك کردنەوەو جیاکردنەوەی نێوان ڕاستی و ناڕاستی یان چاك و خراپە .

حەوتـــەم : ئازایـەتی و دەسـەلاٌتدارێتی دەبەخـشێت بەبەنـدەی خـوا، هەروەك وتراوە (هەرکەسێك دژی ئارەزووەکان بوەستێت ئەوا شەیتان لە سێبەرەکەی دەترسێت .

هەشــتەم : چـاو داخـستن دەبێتــە هـۆی داخـستنی دەرگـای بـەلا لـە شەیتان، وەدڵیش ئاوەدان دەکاتەوە، بەوەی کە هاو سنورن .

نۆیەم: دەبێتە هۆی لە دەست دانـی بەرژەوەندیـەکانی مـرۆڤ ، چـونکە تێڕوانینی حەرام دڵ وێران و بێ ئاگا دەکات .

دەیەم: نەڕوانینی حەرام دەبێتە هۆی بێزار بوونی شەیتان و ڕاونانی، چونکە شەیتان جێگەی لەو جۆرە دلانەدا نابێتەوە[1] .

برای شاعیر (عبدالله کە ریم شوانی) دەنوسێت:

ئەگەر ساتێك نوری ئومێدی خوایی نەمژێنێ.

ئەم دەیجوری شەوە زەنگە هەرەس بەماڵی دڵ دێنێ.

هەر چراخانی نووری تۆیە لە مەملەکەتی دڵمدا.

ئاسوودەیی و کامەرانی هەردوو دونیام بۆ دەهێنێ.

هۆکارە ڕێخۆشکەرەکان بۆ تێڕوانینی حەرام

١- تەماشا کردنی وێنەی قەدەغەکراوو حەرام .

---

(١) بڕوانە: جواب الكافي لابن القيم (باب منافع غض البصر) (٣٠٦).

نکـۆڵی لـەوەناکرێت کـە سـەیر کردنـی وێنـە سـەرنج ڕاکێـشەکان هۆکاری زۆر گرنگن بۆ وروژاندنی لایەنی جنسی مرۆڤ ، بە هـەردوو ڕەگـەزەوە ، جـا ئـەو وێنەیـە چ هەڵواسـتراو بێـت یـاخود لەبـەر دەستدا بێت ڕاستەو خۆ یان ناڕاستەو خـۆ ،هـەروەك چـۆن ئێـستا دەبینی تەنانەت بەرگی گۆڤارو کتێب و ڕۆژنامەکانیش پڕکراون لەو جـۆرە وێنـە ڕووت و بەدڕەوشـتیانە، کـە بـە ڕاسـتی ئافرەتانیـان مەزاد کردووەو لە بازاڕی شـەیتاندا نمایـشی دەکـەن ،جانـازانم خـۆ ئەگەر دەمیان بکەیتـەوە ئـەوە یەکسەر پـەنا دەبەنـە بـەر ئـەوەی مافی ئافرەت واو مافی ئافرەت وا ئەی ئەوە مافی ئافرەتە لای تـۆ کـە بەهەر شێوە بتەوێت هەڵگێڕو وەرگێڕی پێ دەکەی لە ڕاستیدا مافی ئافرەت تەنها لای ئەوانە بوونی نیە، چونکە ئەگەر کەمێك بەووردی بڕوانیتە شوشەی عەرەق کەپیس ترین خواردنەوەیە ئـەوە دەبـینی ئـەویش لەوێنـەی ئـافرەت بێبـەش نـەکراوە، جـا توخـوا ئایـا مـافی ئـافرەت لای ئەوانــە یــان لای ئیـسلام؟ هــەر لەبــەر ئــەم چــەند هۆکارەیـە کـە دیـنی خـوا هەڕەشـەی ترسـناکی لـە وێنـە گـران و دروسـت کـارانی کـردووە .کەواتـە خـۆت بـەدوور بگـرە لـە وێنـەو تەماشای مەکە .

٢-تەلەفزیۆن و سەتەلایت و کاسیەتی سیدی بەدڕەوشتی .

هەڵبەتە کە دەڵێین تەلەفزیۆن واتە ئەو جۆرە تەلە فزیۆنانەی کە بانگەشەی خراپەو بڵاوبوونەوەی کاری بەد ڕەوشتی دەکەن و دوورن لەکاری چاکەو پیشاندانی شتە سوودمەندەکان، چونکە ئەوانە یەکێکن لە هۆکارەکانی تێك دان و داڕوخانی کۆمەڵگە، وە پەتاو نەخۆشیەکی کوشندەو ترسناکە، لەبەر ئەوەی دەتوانن کە سەرنجی بینەر بۆلای خۆیان ڕابکێشن، کە یەکەم شت دەوری خۆی دەبینێ چاوە بەو هۆیەشەوە دەتوانی لەشتەکان ووردبیتەوە ، هەروەك ئەوەی کە دەرکەوتووە زۆربەی کەناڵەکان لایەنی خۆشەویستی ئافرەت و ڕووتی و سۆزداری و گۆرانی و هتد... نمایش دەکەن، کەواتە ئێستا دەتوانین بڵێین کە ئافرەتێکی ناو تەلەفزیۆن زیاتر کاریگەرە بۆ (تێڕوانینی حەرام) لێی وەك لە ئافرەتێکی سەرجادەو کۆڵانەکان، ئەویش بەوەی لەتەماشاکردنی ئەو ئافرەتەی نێو تەلەفزیۆن وتەواو تێڕوانین لێی هیچ جۆرە چاودێریەك و شەرمێك نیە لەسەرت بەڵام لەو ئافرەتەی تر کە لە سەر جادە یان لە بازاڕەکاندا لێی دەڕوانی ئەگەر دوای دووجار تێی بڕوانی سەری سێیەم جار وازی لێ دێنی، چونکە وا لێك

دەدەیتەوە کە ئەمە قسەیەك بکات یان کەسێکی لە گەڵدابێت یەخەت بگرێت، کەواتە دەی ئیتر تا خاڵی کۆتایی لە تەلەفزیۆن مەڕوانە نەبادا نابینابیت .

٣- هاوڕێی خراپ .

خوشك و برای ئازیز بزانەو ئاگاداربە، کە لە ژیانی دونیادا کێت کردۆتە هاوڕێ و دۆستی خۆت، چونکە لەڕاستیدا هاوڕێ ئەو کەسەیە کە هەموو نهێنیەکانتی لەلایەو بڕوای تەوات لەسەری هەیە، وەبەوەش کە بەڕاستی زۆربەی ئەو کەسانەی کە تووشی تاوان بوون بە هۆی هاوڕێی خراپەوەبووە، بۆیە زۆر ووریا و ژیر بە لە هەڵبژاردنی هاوڕێ دا ، خوای گەورەش دەفەرموێت: ﴿ وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ خَذُولًا﴾ (الفرقان: ٢٧- ٢٩) واتە: ڕۆژێك دادێت کەسی ستەم کار لە پەشیمانی دا گاز لە هەردوو دەستی خۆی دەگرێت و دەڵێت : خۆزگە لەگەڵ ڕێبازی پێغەمبەردا ﷺ بوومایە ، خۆزگە فلانەکەسیشم نەکردایەتە هاوڕێ و دۆستی خۆم ، چونکە

بەڕاستی گومڕای کردم لەبەرنامەکەی خوا دوای ئەوەی کە پێم ڕاگەیەندرابوو، وەبەڕاستی شەیتان هەمیشە هانی مرۆڤ دەدات بۆگوناه وتاوان . کەواتە هەڵبژاردنی هاوڕێ پەیوەستە بە هەڵبژاردنی دواڕۆژتەوە ، وەك پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (الرجل على دين خليله فلينظر أحدكم من يخالل)[1].

واتە: مرۆڤ لەسەر بیرو باوەڕی هاوڕێکەیەتی، جا هەریەك لە ئێوە بابزانێت کە کێ دەکاتە هاوڕێی خۆی ؟

٤- گۆڤارو ڕۆژنامەو بلاْوکراوە و پەرتوکە بەدرشەوشتیەکان.

هۆکارەکانی ڕاگەیاندن لە گۆڤارو ڕۆژنامە هۆکاری گەورەن بۆ ڕۆشنبیرکردن و بەرزکردنەوەی ئاستی زانیاری مرۆڤەکان، بەڵام لەهەمان کاتدا بەشێوەی پێچەوانە دبینرێت لەسەردەمی ئەمڕۆماندا، بەداخەوە کە مەترسیەکی زۆر گەورەیان هەیە بۆسەر تەواوی چینەکانی کۆمەڵ، ئەویش بەوەی کە ڕۆژانە یاخود هەفتانە پەیوەندی دەکات بە خوێنەرانیەوە، بۆیە بەو وێنە ڕووت و سەرنج ڕاکێشانە ی سەر بەرگەکەی یاخود ئامـاژەکردن بە

---

(١)

مانشێتێكی سەرنج ڕاكێش بۆنـاوەوەی بابەتەكـە، بەمـەش خـەڵكی پێ لەكادار دەكرێت و هـەرجارەی بـەناوو ناتۆرەیـەك بـەناو هونـەر مەنـدێك دەناسـێنێ، كەواتـە زۆر پێویـستە بۆتـاكی موسـوڵمان كـە خـۆی بپارێزێـت لــەو جـۆرە بـڵاو كـراوە خـراپ و بـێ نرخانــە وەپێویـستە ئـەوەش بزانرێـت كـە شـەیتان بەتـە واوی دەسـتێكی باڵای هەیە لەڕازاندنەوەی شتەكانداو خوای گـەورەش دەفـەرموێت: ﴿ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُواْ وَالَّذِينَ اتَّقَواْ فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ (البقرة: ٢١٢) واتە : ژیانی دونیا بـۆ بـێ باوەڕان ڕازێنراوەتەوە، كە گاڵتە دەكەن بە باوەڕداران، بـەڵام هـەر پایەی (پارێزگاران) لە گوناه و تاوان بەرزترە لە ڕۆژی دوایدا.

٥ – چاو لێ كەری و لاسایی كردنەوە .

ئەمەش هۆكارێكی تری ڕێخۆشكەری (تێـڕوانینی حـەرام) ە كـەوا لـە مـرۆڤ دەكـات، هەمیـشە تامـەزرۆی ئـەو تاوانـە بێـت و لـەلای خۆشەویست بێت، چونكە كەسی تاوانكار بە مومارەسە كردنی ئەو تاوانە تەواو دڵی ڕەش بووەو داپۆشراوە بەو نەخۆشیە دەروونیەی كە چارەسەری تەنها تەوبەو گەڕانەوەیە، هـەر بـەوەش ئـەم جـۆرە تاوانە لە دەروونێكی نـەخۆش و لاوازەوە دێـت، جـا كاتێـك كەسـی

خۆپارێز لە تاوانی نظر هەست دەكات كەسی بەرامبەری سەرگرمی ئـــەو تاوانەیـــە و هەرخـــە ریكـــی تێركردنـــی ئارەزووەكـــانێتی بەشێوەیەكی كاتی ئەمیش وای لێ دێت بەلاسایی كردنەوەو شـوێن پێی ئەو كەسـە خـۆی بخاتـە نێـو ئـەو تاوانـەوەو ئـەنجامی بـدات، بەڕاستی نابێت مرۆڤی بـاوەڕدار هێنـد سـاویلكەو خـۆش باوەڕبێـت كە بەڵكو دەبێت خاوەن ئیرادەی بە هێزو بەرزو پیرۆزبێت .

چەند ڕێگە چارەیەك بۆخۆپاراستن لە(ڕوانینی حەرام).

خۆپاراستن لە ڕوانینی حەرام سەرەڕای ئەوەی جێ بە جـێ كردنـی فـــەرمانی خـــوای میهرەبانـــە لەهـــەمان كاتـــدا دەبێتـــە هـــۆی لێخۆشبوونی خوایی بـۆ بەندەكـەی، بێگومـان ئـەم خۆپاراسـتنەش تەنها لە ترسی خوایەو بەس، چونكە ئەگەر بەندە ئـارەزووی بكـات ئەوا هیچ ڕێگرێك وبەربەستێك سـەرەڕای توانـای كردنـی تاوانەكـەو ئاسـانی بـۆی، بۆیـە ئێـستاش بەیارمـەتی خواچـەندڕێگە چـارەیەك باس دەكەین بەهیوای سوود بەخشین بەهەموولایەك:

یەكەم:- هاوسەرگرتن

هاوسەرگیری سوننەتێکی خواییەو هۆکاری بەختەوەریشە بۆمرۆڤ ، چارەسەرێکی هەمەلایەنەشە بۆزۆرێك لەمەسەلەکان، بۆیە هەر بەم پەیوەندیەش بەختەوەری خێزان و پتەوی نێوان ئەندامە کانی کۆمەڵگە بەهێز دێتە دی، هەروەها دەبێتە هۆی دامەزراوی و جێگیری دڵەکان ، هەربۆیەش قەڵایەکی بەهێزە لەتاوان، بەوەش کەئەم پرۆسەی هاوسەرگیریە لەدینی خوادا گرنگی تایبەتی پێدراوەو چەکێکی زۆر بەهێزیشە بۆبەرەگاربونەوەی شەیتان، هەربۆیە پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت:(یا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليتزوج فإنه أغض للبصر وأحصن للفرج ومن لم يستطع فعليه بالصوم فإنه له وجاء)[1] .واتە: ئەی کۆمەڵی لاوان هەرکەسێك لەئێوە توانای (جەستەیی و ماددی) هەیە با هاوسەرگیری بکات چونکە ئەمە هۆکارە بۆ پاراستنی چاو لەتاوان و وەپارێزگاری داوێنیشە لە کاری خراپ و بەد ڕەوشتی هەروەها پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت :(النكاح من سنتي فمن لم يعمل بسنتي فليس مني وتزوجوا...)[2] واتە: ژن هێنان لەسوننەتی منە،جاهەرکەسێك کار بە سوننەتی من نەکات ئەوە لە

---

(١) رواه البخاري (١٩٠٥) و مسلم (٣٣٨٤).

(٢) بڕوانە: سلسلة الصحيحة (٢٣٨٣) .

من نیە، کەواتە ژن بهێنن .هەروەها جگە لەوەی کە هاوسەرگیری ڕێگەچارەیە بۆخۆپاراستن لە تێڕوانینی حەرام وەدەشبێتە هۆی چەند سودێك لەوانە :-

١-زۆربوونی منداڵ، چونکە مەبەست لێی مانەوەی ڕەگەزە، ئەویش سودی

٢- بەدەست هێنانی خۆشەویستی خوای گەورەی تێدایە بە کۆشش کردن بۆی .

٣- بەدەست هێنانی خۆشەویستی پێغەمبەری خواﷺ لە شانازی کردن بەزۆری موسوڵمانانەوە .

٤- سوودوەرگرتن لە نزای ڕۆڵەی چاك و بەدەست هێنان شەفاعەتی مردنی منداڵی بچووك.

٥- خۆپاراستن لە شەیتان بەتێرکردنی ئارەزوو بەڕێگەی حەلاڵ .

٦- خۆشی دان بەدەروون بە تێکەلاوی کردنی ماڵ و منداڵ.

٧- خەریك نەبوون ئیش و کارو پێویستی ناومال وەك دروست کردنی خواردن و خواردنەوەو جل شۆرین و گسك دان و....هتد .

٨-ڕاهێنانی نەفسە لە گەڵ پەروەردەکردن و سەرپەرشتی کردن و جێ بەجێ کردنی مافەکانی کەس وکارو ئارام گرتن بەسەر ڕەوشت و سروشتیان.

٩- وەخۆگرتنیشە لەبەرامبەر ئازاریان و کۆشش کردن بۆچاك کردنیان و ڕێ پیشاندانیان بۆڕێگەی ئاین.

١٠-وەکۆشش کردن بۆبەدەست هێنانی ڕۆزی حەلاڵ بۆیان .

هەروەها پێغەمبەری خواﷺ دەفەرموێت:(إذا أتاكم من ترضون خلقه و دينه فزوجوه إن لا تفعلوا تكن فتنة في الأرض و فساد عريض)[1] واتە: ئەگەر کەسێك هات بۆلاتان و داوای کچی لێ کردن وە ئێوەش لە ئاین و ڕەوشتی ڕازی بوون، ئەوە بیدەنێ، وەئەگەر وانەکەن دەبێتە هۆی فیتنە لەسەر زەویداو خراپەیەکی گەورە دێتە کایەوە، بۆیە ئەم فەرمودەیە ڕێگەیەکی زۆر گەورەیە بۆئەوەی کە پێویستە لەسەر خاوەن ئافرەت(ولي الامر)کەکچەکەی یان خوشکەکەی بدات بە کەسێك کەئەم دوو مەرجەی تێدابێت.

أ/لەئاینی ڕازی بێت،واتە لەبەرنامەو مەنهەجیدا ڕێگەی ڕاستی گرتبێ .

ب/خاوەن خوو ڕەوشتێکی بەرزو جوان بێت واتە موسوڵمانێکی خواناس بێت

دووەم:- بەڕۆژووبوون

لەوانەیە بە بیرتدا بێ یان بیانوی ئەوە بهێنیتەوە کە توانای ژن هێنان یان شوکردنم نیە، بەڵام باش بزانە کەخوای گەورە

---

(١) بروانة: صحيح الجامع للشيخ الألباني (رحمه الله) (٢٧٠) و (السلسلة الصحيحة) (١٠٢٢).

بەخششێکی تری بۆمرۆڤ داناوە کەبەڕاستی ڕوخێنەری هەواو ئارەزووە کانە، هۆکاری پتەوکردنی نێوان مرۆڤ و خوای میهرەبانە، ئەویش بەڕۆژووبونە، بۆیە گەر وتمان گرفتی لایەنی (ماددی یان جەستەیی) هاتە پێش ئەوە باشترین ڕێگە چارە بەڕۆژووبونە، هەربۆیە پێغەمبەری خواﷺ ڕۆژوی بەپارێزگاری داناوە، هەروەك دەفەرموێت:(ومن لم يستطع فعليه بالصوم فإنه له وجاء)[١] واتە: ئەگەر توانای ژن هێنانتان نەبوو، ئەوا بەڕۆژووبن، چونکە بە ڕاستی ڕۆژووگرتن هۆکارێکی گرنگە بۆ پارێزگاری و سەرکوت کردنی ئارەزووەکان، کەواتە بە ڕۆژووبون جگە لەوەی قەڵغانیشە دەبێتە هۆی پەیدابونی لایەنی ڕوحی و سنوربەندکردنی غەریزە جەستەیی و بەوپێیەی کە مرۆڤ برسی بوو بێگومان لایەنی ئارەزوو شەهوەتی دادەبەزێت و تەنهابیرکردنەوەی لای خواپەرستی وگەیشتنە بەخۆشترین کاتی ئیمانی و ڕوحی کە ڕۆژووشکاندنە .هەروەها پێغەمبەری خواﷺ دەفەرموێت:(الصيام جنة من النار)[٢] واتە: ڕۆژوو قەڵغانە لەئاگری دۆزەخ و پارێزگاریشە لێی

---

(١) رواه البخاري (١٩٠٥) ومسلم (٣٣٨٤).

(٢)بروانە: صحيح الجامع للشيخ الألباني (رحمه الله) (٣٨٧٨).

بۆیە گەر بەتەنها چەند ڕۆژیکیش لە مانگێکدا هەڵبژێری و تیایدا بەڕۆژووبیت کافیە وهۆکرێکی گرنگیشە بۆ ڕاهاتنی دەروون وەسەرەڕای پاداشتی خوای گەورەش لە دواڕۆژدا.

سێ یەم:- دوورکەوتنەوە لە ئەندیشەو بیرکردنەوەی خراپ .

زۆری بیرکردنەوەو ئەندیشەی خراپ، ترسناکە بۆوروژاندنی غەریزە جنسیە کان و ڕێگای خەفەکردنی ئەو غەریزانە هەربۆیە وا لەمرۆڤ دەکات کە بەردەوام ئارەزووەکانی بەرەلاَبکاتشوێن هەواو هەوەس بکەوێت، کە ئەمەش گەورەترین فێڵی شەیتانە، بۆیە بەردەوام هەوڵ بدە کە خۆت سەرقاڵ بکەیت بە شتی باش و تێکەلاَوی کەسانی باش بکەیت و هۆکارەکانی بیرکردنەوە لە مێشکتدا بسڕیتەوە ، هەروەها هەوڵ بدە بیر لە دروست کراوە کانی خوای گەورە بکەیتەوە بە بیرکرنەوەت لە قورئانی پیرۆزو دروست بوونی لاشەی خۆت و ئاسمان و زەوی وهتد...

هەر بەوەش نابێت ڕێگە بدەی بەو ئەندیشانەی کەلەنێو دڵتدا هێلانەو چەکەرە بکات وەپێویستە ئیهمالی بکەیت ، هەربۆیە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَواْ إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُواْ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ ﴾ (الاعراف/ ٢٠١) واتە: بەڕاستی

ئەوانـەی خوانـاس و پارێزگـاربوون کاتێـك بیرکردنـەوەو خـەیاڵ و وەسوەسەی شەیتان زاڵبوو بەسەریاندا هەستیان پێکرد ، یەکسەر یادی خوا دەکەن و خوایان بـەبیر دێتـەوە بـەو یادکردنەوەیـە چـاو ڕۆشن دەبێت، **هەروەها ئیمامی** ابن القیم (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفـەرموێت:(خەتـەرەو خـەیاڵ سـەری هـەموو کـاریکی خـەیرو شەڕە، چونکە لێرەوە خواستەکانی مـرۆڤ دەسـت پێـدەکات، بۆیـە پێویستە کەمرۆڤ بـە بـە ردەوامـی چـاودێری لەسـەر دڵ و دەرونـی دانـیٚ، تـاکو بتوانێـت بەسـەر ئـەو ویـست و کـارە نادروسـتانەدا زاڵبێت، وەدەبێت ئەوەش بزانین کە بیرکردنەوەو خـەیاڵ ئەوەنـدە مەوداکـەی بێـسنوورە ئەگـەر ئاگـادار نـەبیت ڕووەو ڕەوشـتی زۆر خراپت دەبات)[(١)].

چوارەم:- پاراستنی داوێن پاکی

گومـانی تێدانیـە کـە پاراسـتنی داوێـن پـاکی و دوورکەوتنـەوە لـە حـەرام و جلّـە وگـیری لـە هـەواو ئـارەزوو هۆکـارێکی گرنگـە بـۆ ڕزگـاربوون لـە تـاوانی(تێـڕوانینی حـەرام) هـەروەك لەپێناسـەی

(١) بڕوانە: الداء والدواء (٢٧٤).

داوێن پاكیدا هاتووه (وازهێنانه له هه‌رشتێك كه قه‌ده‌غه‌و ناشـرین بێت، وه‌داوێگرتنه له تـه‌ماح و شـتی بـێ نـرخ و قێـزه‌ون) جابۆیـه داوێـن پـاكی بـۆمرۆڤ چ پیـاو بێـت یـان ئـافره‌ت، خـو ڕه‌وشـتێكی زۆربـه‌رزو پـیرۆزه‌و نیـشانه‌ی باوه‌ڕداریـه‌، چـونكه خـوای گـه‌وره ده‌فـه‌رموێت: ﴿وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمْ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ...﴾ (النور: ٣٣) واتـه: ئه‌وانـه‌ی كـه‌توانای هاوسـه‌رگرتنیان نیه باهه‌ردوولایه‌نی (ماددی وجنسیه‌وه) باخۆیا داوێن پاك ڕابگـرن تائه‌وكاتـه‌ی خـوای گـه‌وره به‌بـه‌هره‌و چـاكه‌ی خـۆی وڕۆزی خـۆی ده‌وڵه‌مه‌ندو بێ نیازیان ده‌كات، هه‌ر بۆیه‌هه‌ركا ت هه‌ستت كـرد بـه شتێك كه كاریگه‌ری هه‌یـه له‌سـه‌رت وه‌بـه‌ره‌و ئـه‌و تاوانـه قێزه‌ونـه ده‌تبات یه‌كسه‌ر هه‌وڵبـده خـۆت بپـارێزی ویـادی خوابكـه‌و بـیر لـه سزاكه‌ی بكه‌وه‌و ئه‌و مژده‌یه‌ش بهێنـه بـیری خـۆت كـه پێغه‌مبـه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رموێت:(خۆشه‌ویست أبي هريرة(رضي الله عنه) ئه‌فـه‌رموێت: پێغه‌مبه‌ری خـوا (ﷺ) فه‌رموویـه‌تی: (سبعة يظلهم الله تعـالى في ظله يوم لا ظل إلا ظله ... ورجل دعته امراة ذات منصب وجمـال

فقال: اني اخاف الله رب العــالمين)[1]) واتـە: حـەوت کۆمـەڵ هـەن کەخوای میهرەبان لەڕۆژی دوایدا لە گەرم ترین و ناخۆشترین کـاتی لێپرسینەوەدا دەیانخاتە ژێر سێبەری عەرشی خۆیـەوە، لەڕۆژێکـدا کەهیچ سایەو سێبەرێك نیە جگە لە سـێبەری عـەرش پیاوێکـە یـان ئـافرەتێ بـێ جیـاوازی کـە ئەگـەر بەرامبەرەکـەی داوای لـێ بکـات بۆکارێکی داوێن پیسی لەکاتێکدا کە جوانتریە ئافرەت یان پیاوبێت وەخاوەنی پلەو پایەیەکی گەورەو بەرزو دەوڵەمەندیش بێت، بـەڵام ئەم لەوەڵامدا بڵێ: من لە خوای گەورەو میهرەبان دەترسم.

هەروەها ئیمامی الشافعي (ڕەحمەتی خوای لێبێ) دەفەرمووێت:

عفوا تعفوا نساءكم في المحرم   وتجنــــبوا ما لايــــليق بمســــلم

ان الـــزنا دين اذا اقرضته   كان الوفاء من اهل بيتك فاعلم

واتـە / خۆتـان پـاك داوێـن ڕابگـرن، چـونکە بـەوە ئافرەتـەکانتان لەحـەرام پـارێزراو دەبـن وە دوریـش بکەونـەوە لـەو شـتانەی کـە شایـستەی موسـوڵمان نیـە، وەبـشزانن زینـاکردن و داوێـن پیـسی

(١) رواه البخاري (٦٤٧٩) ومسلم (٢٣٧٧) .

قەرزەو هەر دەبێ بدرێتەوە، بۆیە دانەوەی ئەو قەرزەش لەکەس وکارو نزیکەکانت دەدرێتەوە.

پێنجەم:- ئارام گرتن

ئارام گرتن پلەیەکی بەرزو بەڕێزە ، بۆتاکی موسوڵمان کەلەکاتی بەرەنگاربونەوەی هەواوئارەزوودا بیکتە قەڵغانی خۆی بەوەی کە موسوڵمان پێویستە سوور بێت لەسەر جێبەجێ کردنی فەرمانی خوایی و دوریش بکەوێتەوە لە قەدەغەکراوەکان، وەدان بەخۆدا گرتن و ئارام گرتن بکاتە سەر مەشقی ژیانی خۆیی و دونیای پێ بڕازێنێتەوە هەربۆیە خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا لەسەر پیاو چاك وخواناس لوقمان (سەلامی خوای لێبێت) نمونە دەهێنێتەوە کە بە کوڕەکەی فەرمووە :﴿ يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴾(لقمان: ١٧) واتە: ئەی کوڕی خۆشەویستم نوێژەکانت بکەو، فەرمان بە چاکەو قەدەغە کردنی خراپەش بکە، هەر وەها خۆڕاگرو ئارام بە لەسەر ئەو بەڵاو ناخۆشیانەی کە بەسەرتدادێت، چونکە ئەم نیشانانە لەشاکاری مرۆڤی باوەڕدارە، هەربۆیە بەڕاستی ئارام گرتن لە ڕۆژگاری ئەمڕۆی پڕ فیتنەو ئاشوب و

ئافرەتی سفورو کاری خراپدا شتێکی ناخۆش و گرانە لەسەر شانی موسوڵمان، بەلاّم دەبێت ئەوە بزانین کە(الصبر ضـــياء)[١] واتـە: ئارام گرتن ڕۆشناییە ، هەربۆیـە زانایـان ڕەحمـەتی خوایـان لێبێـت لە لێکدانەوەی ئەم فەرموودەیەداو وشـەی ((ضياء)) دەفـەرمون :(وشـــەی چـيـاو لەگــەڵ ئــەوەی کـە ڕۆشنایـشی هەیـە بـەلاّم گەرمیشی لەگەڵدایە بەوێنـەی گـەرمایی و ڕۆشـنایی خـۆر، ئەمـەش ئەوە دەگەیەنێت کە ئارام گرتن کارێکی هەر وا ئاسان و سانا نیـە، بۆ هەڵگرانی ئـەم دروشمـە بـەرزە ناخۆشـی و بـەلاّی زۆریـان دێتـە ڕێ[٢]

شەشەم:- پەیوەست بوون بەشەرمەوە .شەرم بۆمرۆڤی موسـوڵمان جوانترین ڕەوشتە کە خۆی پـێ بڕازێنێتـەوەو پەیوەسـت بێـت بـەو ڕەوشــتەوە، چــونکە بەڕاســتی شــەرم ڕێگریــەکی بــەهێزە لــە ڕزگاربوون لەتاوانی(تێڕوانینی حـەرام) هەربۆیـە هـەرکات شـەرم و حەیا لەدەروونی مرۆڤدا کۆچی کردو نەما ئـەوا هـیچ هۆکـارێکی تـر

---

(١) رواة مسلم (٥٣٣).

(٢) بروانة: ڕێگای ڕاست ژمارە (٥) (٦٤).

ناتوانێت مرۆڤ لە سەرپێچی خوا بپارێزێت ، هەروەك پێغەمبەری خوا ﷺ دە فەرموێت: (الحياء كله خير)[1] واتە/شەرم و حەیا هەمووی هەر خەیرە .وە بۆیە شەرم کردن دیاردەیەکە کە بەڕاستی ئێستا لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا بوونی نەماوە مەگەر تەنها لای ئەوانە نەبێت کە خوای گەورە ڕەحمی پێ کردوون ،هەروەهاپەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانیش لێك ترازاون و ڕێزی ئافرەت لای پیاوو بەپێچەوانەشەوە پیاو لای ئافرەت وە باوك لای منداڵ وماموٚستالای قوتابی و هتد... نەماوە .هەر بۆیە پێغەمبەری خواﷺ دەفەرموێت:(اذا لم تستحي فاصنع ماشئت)[2] واتە : ئەگەر شەرم و حەیات نەبوو ئەوا چی دەکەی بیکە، هەربۆیە ئیمامی (ابن القيم) (رحمه الله) دەفەرموێت: (هەرکەسێك شەرم لە خوابکات لەکاتی سەرپێچی و تاواندا ئەوا خوای گەورەش شەرم دەکات ئەو بەندەیەی سزابدات، بەڵام ئەو کەسەشی کەلەکاتی

(١) رواه مسلم (١٥٥).

(٢) رواه البخاري(٣٤٨٣).

سەرپێچی و تاوانداشەرم ناکات ئەوا خوای گەورەش شەرم ناکات لە سزادانی ئەو بەندە تاوان بارەدا)[١].

لەشوێنەوارەکانی گوناه و تاوان:

ئەگەر هاتوو تۆی موسوڵمان بەردەوام بوویت لەسەر تاوان و گوناه ، ئەوا باش بزانە کەپاش ماوەیەکی کورت و کەم ئەو تاوانە بە شتێکی ئاسانی دەزانی، وەبەردەوام لەکردارەکانی ڕۆژانەتدا دووبارە دەبنەوە، بۆیە ئەم بەردەوام بوونەشە کە وات لێدەکات لە دوایداو پاش ئەو ماوەیە ئەو تاوانە بە خراپ نەزانی و هەستی پێ نەکەی، جا لێرەوە پێویستە ئەوە بزانرێت کەتەماشاکردنی حەرامیش تاوان و گوناهە، هەروەها سزاو تۆڵەی خوایی لەسەرە، بۆیە ئەو تاوانەی کە هەر تاکێك ئەنجامی دەدات، گومانی تێدا نیە

---

(١) بروانة: الداء والدواء (٣٣).

وەك هەرخۆشــی و چــێژێك زوو بەســەر دەچــێت ولەبیردەچــێتەوە وەئەوەی کە دەشمێنێتەوە تەنها شوێنەوارە خراپەکانە لەسـەر دڵ و دەروون، هەروەك ئیمامی (ابــن القــيم) (ڕەحمەتی خوای لێبێت) لـەکتێبی (الداء والــدواء) دا چـەند شـوێنەوارێکی دەسـت نیـشان کردووە لەوانە :

یەکەم: گوناه و تاوان وا لەمرۆڤ دەکات بەتەواوی بـێ بـەش بێـت لەوەرگرتنی زانست و زانیـاری، چـونکە زانـست و زانیـاری ڕونـاکین کـەخوای گـەورە ئاراسـتەی دڵـەکانی دەکـات، بۆیـە ئـەنجام دانـی تاوانیش ئەو ڕوناکیە ناهێڵێت و تاریکی دەکات .

دووەم: دەبێتە هۆی بێبەش بوون و کەمی ڕزق و ڕۆزی لـە دونیـادا چونکە تاوان دژی تەقوایە.

سێ یەم: ئەنجام دانـی تـاوان تـەنها هەسـت کردنـە بـە تـەنهایی و نادیارو وون بـوون، هــەروەك دڵێـك کـە لـە خـوا دووربێـت هەمیـشە هەست بە تەنهایی دەکات، ئەمـەیش والەکەسـی تـاوان بـار دەکـات کە بەردەوام بیر لەو تاوانەی بکاتەوەئارەزووی دورە پەرێزی بکات

چوارەم: هەست کردن بە گۆشە گیری ودووربوون لە خەڵکی، بۆیە تاوان وا لەو کەسە دەکات کە بەهیچ شێوەیەك ئارەزووی شوێن ودانیشتنە قەرەباڵغەکان نەکات، ئەمەش کەهۆکارەبۆنزیك بونەوە لە کۆمەڵی شەیتان و دوورکەوتنەوە لە کۆمەڵی خوا، تا وای لێ دێت تەنانەت ئارەزووی ناو خێزان و کەس وکاریشی نامێنێ .

پێنجەم: هەموو کارو کردەوەیەکی بەلاوە گران دەبێت، بەوەی کە لە دڵی خۆیدا وا بڕیار دەدات کە هەموو دەرگاو ڕێگاکانی لێ داخراوە، بەردەوام لەش قورس و گران دەبینرێت .

شەشەم: تاریکی و خامۆشی بەسەر دڵیدا دێت و بەهەموو شێوەیەك لە بیر کردەوە کانیدا حەساسیەت دای دەگرێت و سستی و لاوازی پێوە دیارە، بەوەش بەرامبەر هەواو ئارەزووەکان خۆی پێ ناگیرێت.

حەوتەم: دەبێتە هۆی شیرین بوون و جوان بوونی تاوان لەبەر چاوی ،ئەوەشە وای لێ دەکات کە بەردەوام بەو زۆنگاوی تاوانەوە خۆی هەڵبکێشێت و وەك چاکەیەکی خۆی باسی دەکات.

هەشتەم: دەبێتە هۆی بێ بەش بوون لە گوێ ڕایەڵی خوای گەورە ومیهرەبان، کە ئەمەش وادەکات لە فەرمانەکانی خوا دووربکەوێتەوە و بەگوێی شەیتان بکات و شوێن هەواو ئارەزووەکان بکەوێت.

نۆیەم: گوناه و تاوان دەبێتە هۆی کورتی تەمەن و بردنی بەرەکەت، هەروەك چۆن خۆپارێزی لەتاوان و خراپە دەبێتە هۆی زیاد بوونی تەمەن و خۆشحاڵ بوون بقەو ماوە تەمەنەی کەماوە.

دەیەم: دەبێتە هۆی لاوازبوونی دڵ و دەروون، بەوەی کە دەبینرێت، کەسی تاوان کاربەردەوام ڕازی نیە بەو بەشەی خوای گەورە کە پێی بەخشیوە، هەروەها بێ ئومێدیشە لەڕەحمەتی خوا

یانزەیەم: دەبێتە هۆی لەناوچوونی کۆمەڵگەو دارمانی، ئەمەسەرەڕای ئەوەی کە تاوان میراتی گەلانی پێشووبووەوهەر دەرەنجامی تاوانیش بووە کە ئەو گەلانەی پێشووی پێ لەناوچوون سزای خواش نەگۆڕەو بەردەوامە (پەنا بەخوا) .

دوانزەیەم: دەبێتەهۆی نەمانی ڕێزو پلەو پایەی بەندە هەم لای خوای گەورەو هەمیش لای بەندەکانی خوا، واتە هەمیشە کەسی تاوان بار ڕیسوایەوبێ ڕێزو سوك تەماشا دەکرێت.

سیانزەیەم: گوناه و تاوان دەبێتە هۆی لە کارکەوتنی ژیری(عقل) و نەمانی ڕوناکی و ڕۆشنایی لەسەر دەم و چاوی، وەك زۆرجاران دەبینرێت کەسی تاوانکار ڕەش دادەگیرسێت و کورد واتەنی (دەڵێی ڕەنگی جولەکەی لێ نیشتووە).

چواردەیەم: دەبێتە هۆی مۆر (ختم) دان لەسەر دڵ و بەرەو پێڕی بێ ئاگایی دەچێت و ئیتر دڵی ئارەزووی شتی چاك و باش ناکات ،بەردەوام ئارەزووی شتە پیس و چەپەڵەکان دەکات .

پانزەیەم: دەبێتە هۆی ئەوەی بەر نەفرەتی خواو پێغەمبەری خواﷺبکەوێت، هەروەك لەزۆر فەرموودەدا نەفرە لە زۆر تاوان کراوە وەك(سووخواردن و مەی خواردنەوە و خاڵ کوتین وهتد...)

شانزەیەم: دەبێتە هۆی بێ بەش بوون لە پاڕانەوەی پێغەمبەری خوا ﷺ ومەلائیکەکان، چونکە پاڕانەوەی پێغەمبەری خوا ﷺ بۆ باوەڕدارانی پاکە لە ڕۆژی دوایدا کە داوای لێخۆشبوون بۆباوەڕداران دەکات.

حەڤدەیەم: دەبێتە هۆی ڕۆچوونی زەوی و زۆربوونی بومەلەرزەو لەناو چوونی گەلان (هەروەك نمونەی زیندوی ئیستا لەم سەردەمەدا کەدەبیستین بەگوڕی ئەوەندەو ەئەوەندە بومەلەرزە لە فلاَن شوێنی دا) کە ئەمەش بێگومان تەنها بەهۆی زۆربوونی تاوانەوەیە .

هەژدەیەم: دەبێتە هۆی نەمانی غیرەت و پیاوەتی و خەمخۆری و جگەرسوۆزی ، کەخوای گەورە بۆهەموو کەسێك بەشی خۆی غیرەتی پێداوەو، هەرکات تاوانی ئەنجام دا ئەو غیرەتە نامێنێ وباردەکات.

نۆزدەیەم: دەبێتە هۆی نەمانی شەرم لەمرۆڤدا بە هەردوو ڕەگەزەوە (ئافرەت بێت یان پیاو)چونکە شەرم لەمرۆڤدا مایەی سەربەرزی و چاکیە و پادشتی خوایی لەسەرە.

بیستەم: دەبیتە هۆی دەرچوونی بەندە لە بازنەی (الاحسان) ،وەبێبەش دەبێت لە پاداشتی چاکەکاران ،چونکە هەرگیز تاوانکار بە چاکەکار نەژمێردراوە.

گولبژێرێك لە فەتوای زانایانی پێشین و هاوچەرخ دەربارەی تێڕوانینی حەرام

خوای گەورە و پێغەمبەری خوا ﷺ ئاگاداریان کردوینەتەوە لە پێچەوانە جولاّنەوەی شەرعی خوا، وە هەروەها قەدەغەی ئەو شتانەشیان لیّ کردوین، کەدەبنە مایەی ریسوایی وسەرشۆڕی خۆمان لە دونیاو دواڕۆژدا، تاکو هەر لەم دونیا لێیان دوور بکەوینەوە ، وەك خوای گەورە خۆی دەفەرموێت :﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾(النور:٦٣)

واتە: با ئاگادار بن ئەوانەی کە پێچەوانەی فەرمانی پێغەمبـەر ﷺ دەجوڵێنـەوە، بترسـن لـەوەی کـە تووشـی فیتنـە بـبن یـا تووشـی سزایەکی بە ئێش و ئازار بن، جـا لێـرەوە دەچـینە خزمـەتی چـەند زانایەکی بەڕێز(ڕەحمەتی خوایان لێبێت) ئەوانـەی کـە جێنـشینی پێغەمبەرانن، بۆ زیاتر تێگەیشتن لە تاوانی ((تێـڕوانینی حـەرام)) بفەرموون :

***پرسیار کرا لە (شیخ الإسلام ابـن تیمیـە)** (ڕەحمەتی خوای لێبێت) **دەربارەی حوکمی خۆدەرخستنی ئافرەت لەبەردەم پیاوی بێگانە دا یان خۆدەرخستنی لای ئافرەتی هاو ڕەگەزی ؟**

وەڵام: شێخ فەرمووی سوپاس بۆخوا، دروست نیە ئافرەت لاشەی خۆی بەدەربخات، یان بڕوانێتە پیاوی بێگانە، یاخود بە پێچەوانەوە پیاو بڕوانێتە ئافرەتی بێگانە، یان ئافرەت بڕوانێتە لاشەی ئافرەت، چونکە پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (لاینظر الرجل إلى عورة الرجل ولا المرأة إلى عورة المرأة)(١) واتە : با

(١) رواه مسلم (٧٦٦).

هیچ پیاوێك نەڕوانێتە عەورەتی پیاوی بەرامبەری و، وەهیچ ئافرەتێك نەڕوانێتە عەورەتی ئافرەتی بەرامبەری، (چونکە لەو کاتەدا هەواو ئارەزوو زاڵ دەبێت بە سەر مرۆڤدا و شتی نابە جێی پێ دەکات)[1]

*** پرسیار کرا لە شیخ (عبد العزیز بن باز) (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەربارەی ئەو ئافرەتەی کە سەفەر دەکات بۆ دەرەوەی وڵات بە سفوری و بەبێ حجاب ؟**

وەڵام: شێخ فەرموی پێویستە لەسەر ئافرەتی موسوڵمان کە خۆی پۆشتە بکات و لاشەی بەدەر نەخات لەبەر چاوی بێگانە، هەروەها پێویستە دەم و چاویشی بپۆشێت، چونکە ئەوە ناونیشانە بۆئافرەت، هەروەك خوای گەورە دەفەرموێت :﴿وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا

(١) بروانة: (فتاوى النساء لابن تيمية) (٤٠).

لِبُعُولَتِهِنَّ ﴾ (النـور: ٣١) بۆیـە دروسـت نیـە بۆئـەو ئافرەتـەی کـە بـڕوای بـەخواو ڕۆژی دوایـی هەیـە کـار ئاسـانی بکـات بـۆ فیتنـەو ئاشوب سەرەڕای بێ فەرمانی خواو پێغەمبەری خوا ﷺ (١) .

***پرسیار کرا لە شێخ (محمد بن صالح العثیمین) (ڕەحمەتی خوای لێبێت) سەبارەت بە دەرخستنی دەست و قۆڵی ئافرەت لە بازاڕەکاندا ؟**

وەڵام: فـەرمووی سـوپاس بۆخـوا، پاشـان گومـانی تێـدا نیـە بـە دەرخستنی دەست و قـۆڵ لەلایـەن ئافرەتانـەوە لـە بـازاڕو شـوێنە گـشتیەکان کـارێکی نادروسـتەو دوورە لـە ڕەوشـتی موسـوڵمان، هەروەها هۆکارێکیشە لە بۆ بڵاوبوونەوەی فیتنەو بەلا، چـجای ئـەو ئافرەتانەی کـە بـازنگ و شـتی جوانکـاری لـە دەسـت دەکـەن، وە خۆشیان دەڕازێننەوە بە شـێوەی زەمـانی جـاهیلی، بۆیـە بـە هـیچ

(١) بڕوانە: الفتاوى لابن باز (كتاب الدعوة (٢٢١/٢).

جۆرێك بۆ ئافرەتان درووست نیە جوانیەكەیان بەدەربخەن، چونكە دەبێتە هۆی تاوانباربوونی خۆی و تاوانباربوونی كەسانی تر بەوەی كە تەماشاكردنی حەرام ڕوو دەدات[(١)]

*** پرسیاركرا لە شێخ (صالح بن فوزان الفوزان) (ڕەحمەتی خوای لێبێت) سەبارەت بە تێڕوانینی ئافرەتی بێگانە و بە پێچەوانەشەوە ؟**

وەڵام: سوپاس بۆ خوای گەورەو میهرەبان، بەهیچ جۆرێك دروست نیە بۆ ئەو جۆرە پیاوانەی كە دەڕواننە ئافرەتی بێگانەو هەواو ئارەزووەكانیان بەو شتە پیس و بێزراوە تێر دەكەن، یان ئەو ئافرەتانەی كە دەڕواننە پیاوی بێگانەو بە غەمزەی چاو یان بە پێكەنین و قسە كردن تەمەن دەبەنە سەر، بەوەش پێویستە ئافرەتی موسوڵمان هەمیشە خاوەن شەرم و حەیای خۆی بێت و ڕەگەزی مێیینەیەی خۆی بپارێزێت، ئەوەش باشترە بۆیان[(٢)].

---

(١) بروانە: فتاوى حجاب المرأة المسلمة (٧٩).

(٢) بروانە: فتاوى حجاب المرأة المسلمة (٧٩).

مشتێك لە خەرمانێك لە دووچیرۆكی ڕاستەقینەدا

١- گەشتی میلێك ڕێ بە هەنگاوێك دەست پێ دەكات.

ئافرەتێك بەسەرهاتی خۆی دەگێڕێتەوەو دەڵێت: من كچێكم تەمەنم ٢٩ساڵە و لەیەكێك لە زانكۆكان دەخوێنم، بۆیە هەر لەوێ كوڕێكم بینی و زۆر سەرنجی ڕاكێشام چەند جارێك لەیەكترمان ڕوانی و پاشان یەكترمان ناسی وبارو دۆخەكەش زۆر لەبار بوو ،بۆئەوەی پێكەوەبین، سەرەڕای ئەوەی كە لە وڵاتی خۆشمان نەبووین ، ئیتر ئەوەبوو لە چاوپێكەوتنی یەكەمدا ڕێك كەوتین، هەروەها بەتێپەڕبوونی ڕۆژگار پەیوەندی نێوانمان پتەو تربوو، بەو جۆرەی كە بۆتەنها ساتێكیش لەیەك جیانەبینەوە، بەم شێوەیە

یەکتربینین و ئاڵ و گۆڕی نامە بەردەوام بوو تاماوەیەك ... بەڵام پاش تەواو بوونی خوێندن ئیتر بڕیارماندا هەریەکەمان بگەڕێینەوە ولاتی خۆمان بەڵام پەیوەندیەکانمان هەربەردەوام بێت، بۆیە پاش چەند ڕۆژێك بە تەلەفۆن پەیوەندیمان بەردەوام بوو، هەر بۆیە کوڕە بەڵێنی ئەوەی پێدام کە بێتە داوام و بەڵکو بمگوازێتەوە بەمەرجێك ئەگەر کارێك بدۆزێتەوە لە ناو ولاتەکەی مندا، ئەوەبوو پاش ماوەیەك کاری دۆزیەوەو چووە سەرکار، بۆیە منیش وەك هەر جارێك لەجارەکانی تر بە ووتە باق وبریقەکانی تێکەوتم و هەڵخەلاتام وچاوەڕوانیم دەکرد، سەرەڕای دەست کەوتنی هەلی زێڕینی زۆر بۆ درووست کردنی ژیانی هاوسەری نوێم، چەندین کەس هاتە داوام تا شووبکەم، بەلأم من هەر بەخەیاڵی ئەو بووم، جا ئەوەبوو ڕۆژێکیان بە تەلە فۆن پەیوەندی پێوە کردم ... منیش بەڕاستی لەو کاتەدا زۆر خۆشحاڵ بووم، هەرچەند نهێنی زۆری ژیانی من لەبەر دەستیدا بوو بۆیە لەپەیوەندیەکەیدا ئەوەی ووت: کەدێمە داوات، منیش هەڵەیەکی ترم ئەوەبوو کە ئەم نهێنیەشم لای دایك وباوکم باس نەکردبوو، وەزۆریش دەترسام بەلأم تازە دەبوو هەر باسی بکەم و ئەوەبوو

نهێنیەکەم درکاند و ووتم کە فلأنە کوڕ دێتە داوام، جا لێرەدا باوکیشم پرسیاری ئەوەی لێ کردم کە ئەو کوڕە کێ یەو چۆن ناسیوتە؟ یان ئەی لەگەڵ کێدا دێتە ماڵمان و خوازبێنیت دەکات، بۆیە منیش لەوێدا بێ دەنگ بووم ... پاش ئەم گفتوگۆیە یەکسەر چووم پەیوەندیم کرد بە کوڕەوەو ئەو هەواڵەم پێدا کەچۆن لەگەڵ کێدا دێتە خووازبێنی؟ بەلاَم ئەو لە پڕ دەنگی گۆڕاو یەکسەر هەستم بەشتێك کرد، ئەویش وەلاَمی دامەوەو ووتی: من تەنها خۆم دیم، نەك بۆخوازبێنی نا بەڵکو وەك جارەکانی تر بۆ کارە نهێنیەکان و گفتوگۆکانمان، ئیتر تەلەفۆنەکەی داخست و پاش چەند کاتژمێرێك گەیشتەلام و ئەوەبوو وەك هەموو جارەکانی تر ئارەزووە سەرشێتانەکەی بەمن دامرکاندەوەو پاشان گەڕایەوە شوێنی خۆی، بەلاَم بۆکوێ نەك بۆسەر کارەکەی نا بەڵکو بۆ ولأتەکەی خۆی بەوەی کە هەموو گیانی درۆ بوو منیش درۆم کرد تەنانەت لەگەڵ خودی خۆشم لەگەڵ دایکم باوکم ... لەبەر ئەوە پاش ماوەیەك بەردەوام پەیوەندی پێوەکردم تەنها لەبەر ئابڕووم، بەلاَم بێ سوود بوو، چونکە ئەو هەمیشە خۆی دەدزیەوە ... تاکو ئەوەبوو جارێکیان پەیوەندیم پێوەکردوو زۆری لێ پاڕامەوە و

داوای ڕوون کردنەوەم لێکرد، ئەویش لەوەڵامدا ووتی: من ئێستا تۆم خۆش ناوێت، بۆیە دەمەوێ هەر لە ئێستاوە پەیوەندیەکەمان کۆتایی پێ بێت!! جا کچەی داماوو هەڵخەڵەتاو دەڵێت: ڕاستیەکەی هەموو یەکتر بینین و ژووان و نامەوگفتوگۆکانی نێوانمان بەبەلاش، وە ئێستا من زانیم کەئێمەی کچانی هاوشێوەی خۆم چەندێك ساویلکەو بێ ئاگاین، بۆیە بە ئەندێشەو خەیاڵی خۆمەوە پەیوەست بووم بۆماوەی شەش ساڵ، ئێستاش چی وەڵامی دایك و باوکم بدەمەوە وە ئارەزووی هیچ کرێکم لە ژیاندا نەماوە[1].

٢- لە ڕوانینێکی حەرامەوە بەرەو توش بوون بە نە خۆشی ئایدز.

ئەم بەسەرهاتە ڕازی گەنجێکی بێ ئەزموونە، لەئان وساتی بێ ئاگایدایە و چۆن بۆتە نێچیری ئافرەتێکی بەد ڕەوشت، هەر

---

(١) بڕوانە: (خەیاڵی خۆشەویستی ل١٢– ١٣).

وەک بەسەر هاتەکەی بەم شێوەیە گێڕایەوەو ووتی: ڕۆژێك لە بازاڕێکی بازرگانی شاری خوبەری ڕۆژهەلاّتی سعودیەدا، لە قاوە خانەیەك دانیشتبووم بەدەم قاوەخواردنەوەڕۆژنامەشم دەخوێندەوە، لەناکاو سەرم بەرز کردەوەو ئافرەتێکی بەژن وبالأجوانم (بینی) ومنیش چاوم تێ بڕی تاکو سەرنجی ڕاکێشام ...لە هەمان کاتدا ئەویش سەیرێکی کردم و منیش دڵم بۆی فڕی بۆیە یەکسەر هەستام و شوێنی کەوتم تا بینیم چووە ناو دوکانێکەوەو منیش چاوەڕێم کرد هەتا هاتە دەرەوە، جا ئەویش شتێکی لە دڵی خۆیدادانابوو ، چونکە هەر کە هاتە دەرەوە ڕووی تێ کردم و بە دەستە ناسکەکانی ئیشارەتێکی بۆکردم منیش بە بێ ترس چوومە لایەوە، ووتم :فەرموو، ئەویش ووتی: ببورە ئایا دەتوانی ناونیشان و ژمارەی تەلەفۆنەکەتم بدەیتێ ...منیش ووتم: ئەی بۆ نا بەسەر چاوان هەر بەدەم بەشێوەی زارەکی ژمارەکەم بۆخوێندەوەو ئەویش تۆماری کرد ... ئیتر لێك جیابوینەوەو خواحافیزیمان کرد... پاش ئەوەی شەو چوومە سەر جێگای نوستن هەر لە خەیاڵیی ئەم ئافرەتەدابووم و دوای چەند کاتژمێرێك لە چاوەڕوانی زەنگ لێیدا و منیش تەلەفۆنەکەم

هـەڵگرت و ئـەوەی چاوەڕوانم دەکـرد ئـەوەبوو ...بۆیـە هـەر ئـەو شەوە تێر گفتوگۆی خۆمان کردوو نهێنی دڵـی خۆمـان بـۆ یـەکتری باس کـرد ،ئـیتر ئـەو ووتـی: مـن بازرگـانێکی گـەورەم و ئیـستاش تەڵاق دراوم تـەنها خـۆمم وە دەمـەوێت یـە کـتری ببیـنین هەنـدێك کاری خـۆم پێتـە ... جـا ئـەوەبوو ڕۆژێکیـان تەلـەفۆنی بـۆکردم و ووتـی: لە فـلاَن چێـشتخانە بتبیـنم، کـارم پێتـە ئـەوەبوو لەهـەمان چێـشتخانە یـەکترمان بـینی و پـاش ئـەوەی جانتاکـەی دەرکـردو ڤیزایەکی پلە یەکی سەفەری قـاهرەی پێـدام و بـەناوی خۆشمـەوە دەری کردبــوو ... بۆیــە پــاش ٣ ڕۆژ گەیــشتمە جێــی مەبەســت ئەوجێگایــەی کــە بــۆی دیـاری کردبــووم کــە گوایــە بــچمە فــلاَن کۆمپانیاو لەوێ ئـافرەتێکی لێیـە تـا کارەکـەت بـۆ ئاسـان بکـات و لەجیاتی من ئیمزات بۆ بکات جا ئەوە بـوو پـاش چـەند کاتـژمێرێك گەیشتمە شوێنی مەبەست لەوێ چووم پرسیاری ئەو ئافرەتەم کرد کە ئەو ناونیشانی پێدابووم، بـەڵام چـیم بـینی، بینـیم هـەر هـەمان ئافرەتی هاوڕێمە کەئەو نـاردمی، زۆرم پـێ سـەیر بـوو ووتم: باشـە ئەمە چیە؟ ووتی: نـا هـیچ نیـە، بـەڵێ خـۆمم و کـارم پێتـە، بـەڵام ئەوە ژمارە ژووری فلاَنە ئوتێلەو بڕۆ لەوێ چاوەڕیم بکـە، ئـەوەبوو

منیش چووم و چاوەڕیم کرد، تا لەناکاو دەرکەوت و بەجوانترین شێوە خۆی بۆم ڕازاندبووەوە، لێم هاتە پێش و منیش ئەوەی مەبەستم بوو ئەم کارەبوو ئەنجامم داو ئارەزووی خۆم پێ تێرکردو کاری داوێن پیسیم لە گەڵی ئەنجام دا، بەلاَم ئەو ئافرەتە لەڕاستیدا ئەم کارەی بەمن بوو هیچی تر جا ئەوە بوو مۆڵەتەکەی بۆماوەی ١٠ ڕۆژی تر درێژکردەوەو هەمیشە بەیەکەوە بوین، تاکو ئەو ڕۆژەی بڕیارماندا بگەڕێینەوە، بۆ ولاَتی خۆمان و ئیتر گەڕاینەوەو لێك جیا بوینەو......پاش ماوەیەك ئەوە ڕویدا کە من و براکەم لەشاری ریاض تووشی ڕوداوی سەیارە بوین و بەو هۆیەوە براکەم دووچاری خوێن بەربوونێکی زۆر بوو ... جائەوە بوو خەڵکێکی زۆرمان لێ کۆبووەو براکەمان گەیاندە نەخۆشخانە، خێرا داوای خوێنیان کرد منیش زۆر بەخۆشحاڵیەوە بەپەلە خوێنم بەخشی و چونکە خوێنەکەم هەمان خوێنی براکەم بوو... بەلاَم لێرەوە چی ڕویدا؟ ئەوەبوو دکتۆرەکە بە ڕەنگێکی تێك چووەو بە شێوەیەکی غەمباری هاتە دەرەوەو هەر سەری با دەدا منیش لە دڵی خۆمدا ووتم: لەوانەیە براکەم مردبێ ،بۆیە چوومە پێش لە دکتۆرەکەو پێم ووت توخوا دکتۆر چی بووە؟ براکەم سەلامەتە،

دکتۆرەکەش وەڵآمی دامەوەو ووتی: نا کوڕەکەم مشکیلە براکەت نیە موشکیلە ئەوەیە کە توشی نەخۆشی ئایدز بویتەو خوێنەکەت بەو نەخۆشیە پیس بووە...بۆیە لەو کاتەدا ئاگام بەسەر خۆمەوە نەماو وەك هەورەبروسکە لیم بدات ئاوابوو، خۆزگە زەوی شەق دەبوو منی هەڵ دەلوشی، بێجگە لەوەش دکتۆرەکە هەواڵی ئەوەشی پێدام کە نەخۆشیەکەت تامردن لێت نابێتەوە ...هەر بۆیە ئەوەبوو دوای٢ ڕۆژ لەڕوداوەکە براکەم گیانی سپاردو مرد؟؟!!............جا دوای ١٠ڕۆژ لە مردنی براکەم ئافرەتەکە تەلەفۆنی بۆ کردم و ووتی: ئەوە تۆ لە کوێی ئازیزەکەم، بیرت دەکەم، جا منیش بەتوڕەییەوە وەڵآمم دایەوەو ووتم: چیت دەوێت؟ ئەویش ووتی: ئەوە چیتە بۆ ئاواتوڕەیت؟ منیش ووتم: براکەم بەڕوداوێکی دڵ تەزێن مردووەو منیش بۆی دڵ گرانم ، بۆیە ئیستا داوای لێ بوورنت لێ دەکەم کە ئیتر ناتوانم بتبینمەوە، ئافرەتەکەش ووتی: بۆ؟ هیچ بووە؟ منیش ووتم : بەڵێ جگە لە لە دەست دانی براکەم توشی کێشەیەکی تریش بوومە ئەویش ئەوەیە کە بە نەخۆشی ئایدز خوێنم پیس بووە، بۆیە ئافرەتەکە یەکسەر زانی و ووتی باشە چۆنت زانی؟ منیش بەسەر هاتەکەم بۆباس کرد، ئافرەتەکەش ووتی:

باشه تۆ بێجگه لەمن له هیچ کەسی تـر نزیـك بویتەتـەوه؟ منـیش ووتم: نەخەیر، ئینجا لێرەوه ئافرەتەکه ووتی: بەڵێ ئێستا هەموو هیواو ئاواتم هاته دی، منیش به توڕەییـەوه ووتم : مەبەسـتت چـیه ؟ ووتـی : بـاش بزانه ئەمه ی که توشت بووه لەمنـەوه بـۆت گوێزراوەتـەوەو دەشـبینی ئەمه یەکەم کەس و کۆتا کەس نابێت که توشی ئەو نەخۆشیەی دەکەم بای بای ... پاشان کوڕه ووتی ئێستا له حاڵەتی دەروونی زۆر خراپـدام لـه تەمـەنی ٣٢سـاڵیدام و ژنم نـەهێناوەو لـه ٢٩سـاڵیەوه توشـی ئـەم نەخۆشیه بوومه[١]

دیاریەك بۆ خوشکەکەم

((تا گەنجیت))

خوشکه کەم ئێستا بەهاری ژینته گەشاوەی گەشی
گوڵی سەدتەرزی، ڕازاوەو بەرزی، جوان وبۆن وەشی
زەردەواڵەو مێش، کوللەو مێشووله، له پەلاسدان بۆت
گەر ووریا نەبی دووچاری له کەو دوا ڕۆژی ڕەشی

(١) بروانة: (پاکیزەیی (٢٤٠-٢٤٦)

سبەی پایزە هەورە تەمە و دوو، زووقم و تەزینە
سیسی و ژاکاوی و گەڵاڕێزانە، کاتی وەرینە
ئەوکاتە هیچ کام نایەن بەلاتا، حاشات لێ دەکەن
خوشکم ئەوانە کارو پیشەیان هەر دەست بڕینە
خوشکم ئەوانە ئێستا تا مەزرۆن بۆ یەك نێو نیگات
ئامادەن ببنە کۆچی قوربانی هەنگاوی ڕێگات
گەر نەخوازەڵا بەردەستیان کەوی تاسەیان بشکێت
بەرەڵات ئەکەن ،دەربەست نین دۆزەخ ببێتە جێگات

خوشکم ئەبینی تۆ بە چاوی خۆت گوڵ و گوڵاڵە
کامیان قەشەنگ و جوان وبۆن خۆشە، ڕەنگین و ئاڵە
لەسەرەتاوە چەندە تاسوخە، چەند بازاڕگەرمە
کە ژاکا جێگەی تەنەکەی زبڵە، سەنێرگەو چاڵە

هەتاکو گەنج بوون جوان ودڵ فڕێن، تا شای تەمەن بوون
شەوچەرەی (مەلها)و ئەستێرەی گەشی ئاسمانی(فەن بوون)

لای هەرزەو نەزان، نمونەی ژین و زۆر بەهرە مەند بوون
پیـــریان لیٚ نیشت بەرەلاٚكـــران ، ڕیسواو بە پەن بوون(١)

پاشكۆیەك .....

(٢٠) ئامۆژگاری زێڕین

بۆخوشك و برایانی سەنگین

خوشك و بـرای موسـولٌمان: ئـەم چـەند ئامۆژگـاری یـە دیاریـە بـۆ بـەڕێزت بۆیـە پێویسته كـە تـۆش ڕەچـاوی بكـەیت لـە كـردەوەی ڕۆژانەتدا كاریان پیٚ بكەی، وەبشزانە بە ئەنجام دانی ئـەم چـەپكە ئامۆژگاریـە ژیانـت لـە سـەر پێـچی و ناخۆشـی و دلٌ تەنگیـەوە دەگۆڕێـت بـۆ ژیـانێكی ئاسـوودەو ئـارام و بەختـەوەر، بۆیـە هیـوا خوازم كە سوودی هەبیٚ بۆت فەرموو:

---

(١) سروةي بيَداري (جمال حبيب الله).

١- ئاگادارو وشیاربە نەکەی تەوبە دوا بخـەیت: بـەڵکو بـەردەوام بە لەسەر گەڕانەوە بۆلای خوای گەورە و میهرەبـان، لەبـەر ئـەوەی تۆنـازانی کـەی دەمریـت وەبـشزانە ئەگـەر تەوبـە نەکـەیت و نەگەڕێیتـەوە ئـەوە دەچـیتە ڕیـزی سـتەم کارانـەوە وەك خـوای گەورە دەفـەرموێت: ﴿ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُوْلَئِكَ هُـمُ الظَّـالِمُونَ ﴾ الحجرات: ١١) واتە: ئەوانەی کە تەوبە ناکەن و ناگەڕێنەوە بۆلای خـوا بەڕاستی ئەوانە لەڕیزی ستەم کارانن، وەبشزانە زانایان (ڕەحمـەتی خوایان لێبێت) کۆڕان لەسەر ئەوەی کە تەوبە واجبە.

٢- ئاگادار بە فریو نەخۆی: و هـەوڵ نەخەڵـەتێی بەچـەند شـتێکی کاتی و شوێن کـەوتن و لاسـایی کردنـەوە ی تـاوان بـاران، چـونکە بزانـە کـەتۆ زۆر گـەورەو بـەڕێزی وە زۆر لـەوەش گـەورەتری کـە بچیتە ڕیزی ئاژەڵانەوە ،هـەروەك خـوای گـەورە دەفـەرموێت: ﴿إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴾ (الفرقـان: ٤٤) واتـە: ئەوانـە وەك ئاژەڵ وان بەڵکو لە ئاژەڵیش خراپترو گومڕاترن .

٣ هەوڵ بـدە لەزۆربـەی ووتـە : و کردەوەکانتـدا شـوێن سـوننەت بکەویت دوور بکەوەوە لە و شتانەی کە زیانیان بۆ دینت هەیە هـەر لەبەر ئەوەشە کـەخوای گـەورە دەفـەرمویت :﴿ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ

فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْـــهُ فَـــانتَهُوا ﴾ (الحــشر: ٧) واتـه: ئـەوەی کـه پێغەمبـەر ﷺ ئـەنجامی داوە و کردوویـەتی تـۆش ئـەوە ئـەنجام بدەووەری بگرە وەشوێن پێی هەڵگرە و شـوێن ڕێبازەکـەی بکـەوە هەروەها ئەوەی کە نەهیشی لێ کردوە تۆش دووربکـەوەوە لێـی و خۆتی لێ بپارێزە .

٤- بەردەوام بە لەسەر یادو زیکری خـوا : لەهـەموو کاتێکدا جا چ به نهێنی یاخود بەئاشکرا یان بەپێوەبویت یاخود بـە دانیـشتنەوە، وەئاگاداربەنەچیتە ڕیزی بێ ئاگایانەوە، بەردەوام زوبانـت بـە یـادو زیکری خوا بڕازێنەوە، چونکە سـەرەڕای پاداشـتی خـوایی وقـورس بوونی تای تەرازووی چاکەت دەشبێتە هۆی پاراستنت لـە شـەیتان خوای گەورەش دەفـەرموێت :﴿ فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُواْ لِـــي وَلاَ تَكْفُرُونِ ﴾ (البقرة: ١٥٢) واتـە: یـادوزیکرم بکـەن، بـاس و یادتـان دەکەم، سوپاسم بکەن و بێ باوەڕمەبن .

٥- خۆت بپارێزە لە زۆر چوون بۆ بازاڕ: مەگەر بۆکـاری پێویـست نەبێت، وەئەگەر هەر چویتە بازاڕ ئەوا ئاگات لـەخۆت بێـت لـەکاتی چـوونە بـازاڕدا هەوڵبـدە بـەپێی فـەرمانی خـواو پێغەمبـەری خـوا

ﷺبچیت و بگەڕێیتـە وە، وە ئاگـادار بـە زۆر بـەملاو لادا مەڕوانـە .چونکە چاو کاری خۆی دەکات .

٦- **سوور بە لەسەر وەرگرتنی زانست:** و زانیاری وە هەوڵی بەدەست هێنانی بدە، لەبەر ئەوەی تەنها دەتوانی بەهۆی زانستەوە بە هەورازی ناهەمواریەکاندا سەربکەویت، وەهەر زانستی بە سوودیشە دەبێتە هۆی پاراستنی مرۆڤ لەدونیاو دواڕۆژدا . وەدەشبێتە هۆی چوونە بەهەشتی بەندە وخوای گەورە بەهۆی ئەو زانستەوە ڕێگای بەهەشتی بۆ ئاسان دەکات وەك پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (من سلك طريقا يلتمس فيه علما سهل الله له طريقا إلى الجنة)[1] واتە: هەر کەسێك ڕێگایەك بگرێت بۆفێربوونی زانستێك ئەوە خوای گەورە ڕێگای بەهەشتی بۆ ئاسان دەکات .

٧- **خـۆت بپـارێزە لـە خۆبـەزل زانـین:** و لـەخۆبایی بـوون، لەبەرئەوەی بەڕاستی هۆکارێکی زۆر گرنگـە بـۆ تورەبـوونی خـواو پوچـەڵ بوونـەوەی کردەوەکـان، وە هۆکاریـشەبۆ گەیـشتن بـە

(١) بڕوانە: صحيح الجامع للشيخ الألباني (رحمه الله) (٦٢٩٨).

دۆزەخ، وە بشزانە خوای گەورە بەهیچ جۆرێك کەسانی خۆبەزل زانی خۆش ناوێت .وەك دەفەرموێت :﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴾(لقمان: ١٨) واتە: بەڕاستی خوای گەورە ئەو جۆرە کەسانەی خۆش ناوێت کە لووت بەرزو لە خۆباییین، بۆیە خۆبەزل زانین نکوڵی کردنە لە حەق و ڕاستی بە کەم تەماشاکردنی بەرامبەریشە، کەواتە زۆر ئاگات لەم ڕەوشتە بێزراوە بێت پێش ئەوەی پێت ڕابگەیەنرێت کە تۆ ئەهلی دۆزەخیت، وەك پێغەبەری خوا ﷺ دەفەرمووێت: (ألا أخبركم بأهل النار ؟ قالوا بلى قال كل عتل جواظ مستكبر)[1] واتە / ئایا پێتان ڕا بگەیەنم کێن ئەهلی دۆزەخ ؟ فەرمووی : هەموو کەسێکی دڵ ڕەق و ووشکی ماڵ کۆکەرۆەوەو خەیر نەکەرێکی خۆبە زل زان .

٨- **بەردەوام بە لەسەر خەیر کردن** کە ئەمە زیاتر بە ماڵ و پارە دەکرێت ئەگەر دەتەوێت زیاتر لە خوای کارجوان نزیك بیتەوە ، چونکە بەهۆی ئەو کارەوە تاوانەکانت دەسرێنەوە وەك خۆشەویستمان ﷺ دەفەرموێت : (الصدقة تطفئ الخطيئة كما

(١) رواه البخاري (٤٩١٨) ومسلم (٧١١٦) .

يطفئ الماء النار) [١]واتە / خەيركردن تاوان دەكوژێنێتەوە هەروەك چۆن ئاو ئاگر دەكوژێنێتەوە .

٩- **ئاگاداری گفتوگۆو** قسەكردنت بە هەوڵ بدە كەم بدوێ و زۆر ببيستە، چونكە هەركەس زۆربدوێت زۆريش هەڵە دەكات زۆريش هەڵەی كرد زۆر تاوانبار دەبێت ،وەك بەوەی كە خوای ميهرەبان چۆن دووگوێی پێداوی بەلاَم لەهەمان كاتدا يەك دەمی پێداوی كە بەلگەيە لەسەر ئەوەی زۆر ببيستە بەلاَم كەم بدوێ ! پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيرا أو ليصمت)[٢] واتە: هەركەس باوەڕی بەخواو بە ڕۆژی دويی هەيە با قسەی چاك بكات ياخود بێ دەنگ بێت .

١٠- **نەكەی بێ ئومێدبيت** لە ڕەحمەتی خوا، نا بەلكو بەردەوام بە ئومێدەوە بژی و بشزانە كە خوای ميهرەبان خاوەن ڕەحمی خۆيەتی و زۆريش لێ بووردەيە، وە تەنها بێ باوەڕانن كە لە ڕحمەتی خوا بێ ئومێد دەبن، وەك خوای گەورە دەفەرمووێت:

---

(١) بروانة: صحيح الجامع للشيخ الألباني (رحمه الله) (٥١٣٦).

(٢) رواه البخاري (٦٠١٨) ومسلم (١٧٢).

﴿ إِنَّهُ لاَ يَيْأَسُ مِن رَّوْحِ اللّهِ إِلاَّ الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ﴾ (يوسف: ٨٧).

واتە : بەڕاستی کەس لە ڕەحمەتی خوا مەئیوس و بێ ئومێد نابێ تەنها بێ باوەڕان نەبێت .

١١- **خۆت بپارێزە لەباس کردنی تاوان:** بۆ خەڵکی جا چ تاوانێك کە خۆت ئەنجامت دابێت یاخود تاوانێك کە کە سێکی تر ئەنجامی دابێت ، چونکە دەبێتە هۆی هەڵنانی خەڵکی بۆ ئەو تاوانەو تاوانەکانی تر و وەدەشبێتە هۆی بە سانایی تەماشاکردنی تاوان و بەرەو سزای خواییت دەبات وەك خوای گەورە دەفەرموێت :﴿ إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾(النور: ١٩) واتە: ئەو کەسانەی ئارەزوویانە کە خراپەو فاحشە لە ناو موسوڵماناندا بڵاو بێتەوە بەوەی کە باسی خراپەکەیان بکەن، ئەوا سزایە کی زۆر بەئێش و ئازار دەچێژن لەدونیاو دواڕۆژدا وە ئەوەش خوای گەورە دەیزانێت وە ئێوە نایزانن .

١٢- **دوور بکەوەوە:** لە شایەدی دان بە درۆ، لەبەرئەوەی بەڕاستی ڕەوشتێکی بێزراوەو ناشیرینە وە دەشبێتە هۆی تێك دانی نێوان

کەسەکان و داڕوخانی تەواوی کۆمەڵگە، وەبشزانە شایەدی دان بەدرۆ تاوانێکی گەورەیەو بەرەو درۆکردن و قسە هەڵبەستن و شتی ناڕەوا دەتبات، خوای گەورش دەفەرموێت :﴿ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴾ (الحج :٣٠) واتە: دوور بکەونەوە لە شایەدی دان بە درۆ.

١٣- **خۆت بپارێزە لە خۆ شوبهاندن:** بە ڕەگەزی بەرامبەرت هەر لە قسەکردن و پۆشاك و هەڵسو کەوتت تا دەگاتە هۆکارەکانی جونکاری، چونکەزۆر بەداخەوە لەم سەردەمی بەناو پێشکەوتنەدا مروڤ واخۆی لێ وون بووە تەنانەت بە ڕەگەزی خۆشی ڕازی نیەو دەیەوێت ئەویش ناوبنێ لاسایی، بۆیە تکاتان لێ دەکەم وریابن بەر لەعنەتی پێغەمبەری خوا ﷺ نەکەون وەك لەفەرموودەیەکی بەڕێزدا هاتووە(أن رسول الله لعن المتشبهات من النساء بالرجال والمتشبيهن من الرجال بالنساء)[1] واتە/ پێغەمبەری خوا ﷺ نەفرەتی کردووە لەو ئافرەتانەی کە خۆیان دەشوبهێنن بە پیاوان و وە ئەو پیاوانەشی کە خۆیان دەشوبهێنن بە ئافرەتان.

(١) رواه البخاري (٥٨٨٥).

١٤- ئاگاداربە شـەرم نەکـەیت: لـە ڕاپەڕانـدنی کـاری دینداریتـدا هەمیـــشە کەســـێك بـــە لەوانـــەی کـــە شـــانازی دەکـــەن بـــەو ڕەوشتەئیسلامیەی هەڵیان گرتووەو لەدونیادا پێـی دەناسـرێنەوەو هەر ئەوەش بۆیان باشترە ، بۆیە نەکەی ئامان شتێك لـە دینەکـەت لەبەر شەرم و تانەو تەشەری خەڵکی بشاریتەوەو، چـونکە هەرچـی بکەن ﴿ وَأَنتُمُ الأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴾ (ال عمران: ١٣٩) **واتـە:** هـەر ئێوە سەربەرزو سەرفرازن ئەگەر باوەڕدار بن .

١٥- نەکەی بەبێ پێویستی: داوا لەخەڵکی بکەیت، خۆت بپارێزە لەو جۆرە داواکردنانە هەمیشە پشت بە دەست و بازووی خۆت ببەستەو مەبە بارگرانی بۆ خەڵکی تر هەروەك رسول الله ﷺ دەفەرموێت :(من سأل الناس و له ما يغنيه جاء يوم القيامة و مسألته في وجهه خموش أو خدوش)[١] واتە: ئەوەی بەبێ پێویستی داوا لەخەڵکی بکات ئەوا لەڕۆژی دواییدا دەم و چاوو ڕووی ڕوشێندراوە .

---

(١) بروانة: صحيح الجامع للشيخ الألباني (رحمه الله) (٦٢٧٩).

١٦-**هەوڵ بدە کەسێکی** ڕاست گۆبیت لەهەموو ووتەو کردەوەکانتدا ، چونکە بەڕاستی هیچ سیفەتێك نیە لەناو سیفەتە بەرزو بەڕێزو جوانەکاندا بەوێنەی ڕاستگۆیی، بەوەی ڕاستگۆیی بەوێنەی ئەو کەشتی یە گەورەیەیە کەسواربووانی خۆی دەگەیەنیبێتە دوامەنزڵ کەئەویش بەهەشتە وەك خوای گەورەش دەفەرموێت: ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُوْلَئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ ﴾ (الحديد: ١٩) واتە: ئەوانەی کە بڕوایان بەخواو نێردراوەکانی هەیە بەڕاستی ڕاست گۆن، پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (الصدق طمأنينة و الكذب ريبة)[١] واتە: ڕاستگۆیی دڵ ئارامیە و درۆش دڵ تەنگی و گومانە.

١٧ – **خوت بپارێزە لە غەیبەت:** و باس کردنی پاش ملە، لەبەرئەوەی جگە لەوەی کە ڕەوشتێکی بێزراوە دەشبێتە هۆی سزای دواڕۆژو هەروەها خواردنی گۆشتی براکەشتە لەدونیادا، وە دەم درێژی کردنیشە بۆسەر شەرەف و ناموسی بەرامبەرت، وەك پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (أتدرون ما الغيبة ؟ قالوا الله

(١) بروانة: صحيح الجامع للشيخ الألباني (رحمه الله) (٣٣٧٨).

ورسوله أعلم قال ذكرك أخاك بما يكره)[١] واته: ئایا ئەزانن غەیبەت چی یە ؟ فەرمووی: باسی براكەت بكەی بەو جۆرەی كەپێی ناخۆشە .

١٨- **خۆت بڕازێنەوە** بەخەندەو پێكەنین، چونكە دەبێتە **هۆی** خەیرو سەرنج ڕاكێشانی بەرامبەرت وەبشزانە تورەیی و مڕو مۆچی لە موسوڵمان نایەت ، بەوەی پێغەمبەری خواﷺ دەفەرموێت: (تبسمك في وجه أخيك صدقة)[٢] واته: زەردەخەنەیەك بەرەو ڕووی براكەت بۆت دەبێت بە خەیر .

١٩- **زۆر یادی مردن بكەوە:** و بەبیری خۆتی بهێنەوە ئەویش بەسەردانی هاوڕێی و خزم و كەس وكاری نەخۆشت یان بەسەردانی گۆڕستان و بیرلێكردنەوە لە لەناوچوونی گەلانی پێشوو ، خوای گەورەش دەفەرموویێت: ﴿ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ ﴾ (ال عمران: ١٨٥) **واته : هەموو نه فسێك دبێت مردن بچێژێت .هەروەها**

(١) رواه مسلم (٦٥٣٦).

(٢) بروانة: صحيح الجامع للشيخ الألباني (رحمه الله) (٢٩٠٨).

پێغەمبەری خوا ﷺ سەبارەت بە سەردانی گۆڕستان دەفەرموویت: (فإنها تذكر الآخرة) واتە: یادی دواڕۆژتان دەخاتەوە.

٢٠- **پارێزگاری لە نوێژەکانت** بکەو لەکاتی خۆیدا ئەنجامی بدە بۆ برایان لە مزگەوت و ئافرەتانیش لەماڵەوە، بەتایبەتیش هەردوو نوێژە کە (بەیانی و عەصر) وەك خوای گەورەش دەفەرموێت:﴿ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴾ (المؤمنون: ٩) واتە: ئەوانەی پارێزگاری لە نوێژەکانیان دەکەن . نیشتە جێی بەهەشتی هەتاهەتایین . هەروەها پرسیار کرا لەپێغەمبەری خوا ﷺ کام کردەوە زۆر چاکە لای خوا : ئەویش فەرمووی : (الصلاة على وقتها)[1].

رێبوارێکم بۆ توێشوویەك لام داوەتە ئەم دونیایە

کۆچ کردنی یەکجارەکیم لە ئەمڕۆ یان سبەیدایە

---

(١) رواه البخاري (٥٢٧) ومسلم (٢٤٩).

لە کۆتایـــدا ....

خوشـــکان ... **برایـــان** ... لـە کۆتـایی ئـەم نوسـینەدا، ڕێـزو خۆشەویستیم هەیە بۆهەموولایەك، وەزۆرسوپاسی خوای گـەورەش دەکەم کە یارمەتی دام بۆ تەواو کردنی ئـەم بابەتـەو هیواخوازیـشم کـە ئـەم بابەتـە ببێتـە هۆکـارێکی بـاش بـۆ بـە خۆداچـوونەوەو زەنگێکی ئاگادار کەرەوەیش بێت بۆ هەموو ئەوانەی کە شـەیتان و سـەربازە چـالاکە ماندوونەناسـەکانی تـا ئێـستا فریـوی داون، هـەروەها هانـدەرێکیش بێـت بـۆ گەڕانـەوەو تەوبـەکردنێکی ڕاستەقینە، وەداواکارم کە خـوای گـەورە هـەموو لایـەك بـە خـۆم و تۆو ئەو خوشك و برایەشی کە تامـەزرۆی دیـداری خوایـە بپارێزێـت لەو تاوانەو لە شـەڕوفیتنەی هـەواو ئارەزووەکانمـان وە داوای لـێ بوردنیش لە خوای گەورە دەکەم لە هەرهەڵەو کـەم و کوڕییـەك کـە لەم نامە شەرعیەدا ڕویدابێت.

سەرکەوتن و پاداشتیش تەنها لای خوای بەخشندەیە

وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى اله وصحبه اجمعين.

سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە

١- تفسير القران العظيم /أبي الفداء إسماعيل إبن الكثير

٢-ثوختةي تةفسيري قورئان / مةلامحمد مةلاصالح

٣-الداء والدواء/ إبن القيم الجوزية

٤- رياض الصالحين /أبي ذكريا يحى بن شرف النووي

٥- وقاية الانسان من الجن والشيطان / وحيد عبدالسلام بالي

٦- المعجم الوسيط / حسن عطية و محمد شوقي امين

٧- فتاوى النساء/ لابن تيمية - تحقيق محمد بيومي

٨-التوجيهات الاسلامية/ محمد بن جميل زينو

٩-أين نحن من أخلاق السلف/ عبدالعزيز بن ناصر و بهاء الدين فاتح

١٠ الابتلاء بفتنة النساء/ محمد صالح المنجد

١١- ديوان الامام الشافعي / أبي عبدالله محمد بن إدريس

١٢- **نەزەر کردن لە نێوان ئاین و زانستدا/ باوکی فریشتە**

١٣- خەیاڵی خۆشەویستی / هەتاو نصرالدین

١٤- چۆن بەرەنگاری ئارەزووەکان دەبیتەوە؟ / فەلاح حەسەن

١٥- گوڵی کۆمەڵگا / باوکی فریشتە

١٦- پاکیزەیی / سۆران محمد فەرەج

١٧- ڕێگای ڕاست ژمارەکانی (٥-٦-٧)/ گۆڤار

١٨- هەستیار ژمارە (١٠) / گۆڤار

١٩- هەیڤ ژمارە (٧-٨) /گۆڤار .

لەبلاوکراوەکانی ماڵپەڕی ئیمان وەن

www.iman1.com

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆنوێ بوونەوەی ئیمان

imanonekurd@yahoo.com